

Amnesty pres

NR 2

AMNESTY PRESS NUMMER 2 2018 En oberoende tidning om mänskliga rättigheter från Amnesty International

OLAGLIGT PILLER

Medan Irland röstade för lagliga aborter växer frustrationen i Nordirland över fortsatt förbud. Här tas abortpiller vid en protest i Belfast.

SIDAN 46

Hoppfullt på Afrikas horn

Våren 2017 gjorde Riksteatern och Amnesty en satsning för att lyfta fram den hopplösa situationen i Etiopien. I föreställningen "Kality" berättades om det ökända fängelset i den etiopiska huvudstaden Addis Abeba, som blev känt även i Sverige när de svenska journalisterna *Martin Schibbye* och *Johan Persson* greps efter att ha försökt göra reportage från den omstridda Ogaden-provinsen.

Då, för ett år sedan, satt den svensk-etiopiske hjärtläkaren *Fikru Maru* fängslad sedan 2013 på oklara och delvis befängda grunder. *Eskinder Nega*, internationellt prisbelönt journalist, hade år 2011 påbörjat sin sjunde (!) vistelse bakom galler, dömd till 18 års fängelse för "terrorism".

Ibland kan verkligheten snabbt förändras och dessutom gå i rätt riktning. *Fikru Maru* är en fri man sedan i maj och ska komma till Amnestys sekretariat i Stockholm och berättat om sina erfarenheter. *Eskinder Nega* är fri sedan i februari och är affischnamnet för Amnestys aktivistseminarium i oktober.

Ännu är Etiopien i praktiken en enpartistat där den statsbärande partikoalitionen EPRDF kontrollerar samtliga 547 platser i parlamentet. År 2005 hölls val och då gick oppositionen kraftigt framåt. Resultatet blev en åtstramning som till sist gav tusentals politiska fångar, undantagslagar och en terroristlagstiftning som har använts godtyckligt.

ULF B
ANDERSSON

Chefredaktör

FOTO: SANDRA JOHNSON

Nu har fängelseportarna öppnats, regeringen förhandlar med oppositionen och chanserna har ökat att premiärminister *Abiy Ahmed* ska hitta fredliga lösningar på de stora problem som finns i Etiopien, inte minst de motsättningar som de senaste åren har lett till våld med etniska förtecken och ett brutalt agerande från säkerhetsstyrkorna. När *Abiy Ahmed* tillträdde posten den 2 april bad han "från djupet av sitt hjärta" om ursäkt för tidigare människorättsövergrepp.

Abiy Ahmed är den förste premiärministern sedan den kommunistiska militärjuntan störtades år 1991 som kommer från Oromo-folket. EPRDF består av etniskt baserade partier men så länge det gamla ledarskapet från 1980-talets uppror hade kontrollen var det i praktiken Tigray-folket som hade den verkliga makten. *Meles Zenawi*, som styrde Etiopien från 1991 till 2012, hade lett den lilla Albanienkommunistiska grupp som så framgångsrikt hade skapat breda frontorganisationer som ledde till intåget i Addis Abeba i maj 1991.

Abiy Ahmed har hittills överraskat alla bedömare och den 5 juni kom beskedet att han vill ha fred med Eritrea genom ett avslut av Etiopiens ockupation av staden *Badme*. Kommer den politiska våren i Etiopien också sprida sig utanför landets gränser?

ULF B ANDERSSON

Ulf B Andersson

AMNESTY PRESS är ett forum för information och diskussion kring mänskliga rättigheter samt de områden som faller inom ramen för Amnestys globala och övergripande prioriteringar. Amnesty Press leds av en självständig redaktör som också är ansvarig utgivare. Artiklar representerar inte nödvändigtvis Amnestys åsikter. Det gäller även annonsmaterial, till exempel bilagor. Amnesty Press utges av Amnesty International, svenska sektionen.

REDAKTION: *Ulf B Andersson*, redaktör, ansvarig utgivare. *Malin Engman* (layout), *Lisa Olsson* (sociala medier). GRAFISK FORM/AD: *A4/Lotta Lundin*. REPRO: *A4/Lotta Lundin*. ADRESS: Box 4719, 116 92 Stockholm. TELEFON: 08-729 02 00, fax: 08-729 02 01. E-POST: ap@amnesty.se HEMSIDA: amnestypress.se SVENSKA SEKTIONEN: Plusgiro 900072-0, bankgiro 900-0720.

PRENUMERATION: 200 kr. TRYCKERI: V-TAB AB, Vimmerby, 2018. PRESSLÄGGNING: 12 juni 2018. Utkommer med fyra nummer 2018. MANUSSTOPP: Nr 3/2018: 30 juli 2018. HOS LÄSARNA: 31 augusti 2018. ISSN: 0284-7108. Detta nummer trycks i 93 962 exemplar. ANNONSER: annonser@amnesty.se OMSLAG: *Eleanor Crossey Malone* tar ett förbudet abortpiller i Belfast den 31 maj. FOTO: CHARLES MCQUILLAN/GETTY IMAGES

HÖGT PRIS. Invånarna på Bikini-atollen har betalat ett högt pris för USA:s kärnvapentester och tvingats i livslång exil. FOTO: UNESCO

UTLOKALISERAT

20 Australien har stängt sin gräns för båtflyktingar som placeras i andra länder. Amnesty Press har besökt Papua Nya Guinea.

FOTO: JONAS GRATZER

UTAN FRAMTID. *Shabbir Hossein* flydde undan talibanerna i Pakistan.

DESSUTOM

6 GODA NYHETER
Irland röstade ja till lagliga aborter

32 MOT HOMOFOBIN
I Kenya kämpar *Njeri Gateru* med juridikens hjälp.

35 KRÖNIKA
Clara Lee Lundberg berättar om den mördade *Marielle Franco*.

ÅRSMÖTE

38 Svenska Amnesty har valt en ny ordförande, *Amanda Jackson*, och jämlikhetsdata ska samlas in.

FORTSATT ABORTFÖRBUD

46 Nordirland har behållit en av Europas strängaste abortlagar och kvinnor tvingas åka till England eller Wales för att göra abort.

SÅREN EFTER KRIGET

54 1917 växte motsättningarna i Finland och demonstrationerna var talrika på Senatstorget i Helsingfors (bilden). 1918 utbröt ett blodigt inbördeskrig.

FOTO: ANNIE BECKMAN

DEN LÅNGA VÄGEN

EMILS LIBEKS FÖREVIKAR den 9 juni familjens första Prideparad tillsammans i Riga. I mitten syns Janis Libeks draperad i regnbågsflagga mellan pappa Andris och broderns flickvän Ieva Barone. När Janis kom ut för sex år sedan blev det en lång läroprocess för dem alla.

– Det tog mig fyra år att fullt ut förstå att min bror är homosexuell, säger Emils Libeks.

Baltic Pride i Riga blev en stor framgång för Lettlands hbtqi-rörelse. Omkring 8 000 personer deltog i paraderna den 9 juni, enligt polisen, vilket är 3 000 fler än vid stadens senaste Pride, den internationella Europride år 2015.

Lettland rankas av organisationen ILGA som sämst i EU på hbtqi-rättigheter och de Pridetåg som har ordnats i huvudstaden har tidigare mötts av våldsamma protester. Längs med årets Pride syntes dock bara ett fåtal motdemonstranter, och endast en behövde gripas av polis.

Nästa år ordnas Baltic Pride i Litauen.

ARVID JURJAKS
FOTO: ÅSA WALLIN

DÖDSSTRAFFET
AVSKAFFAS

 BURKINA FASO. I det västafrikanska landet Burkina Faso beslöt parlamentet den 31 maj att anta en ny brottsbalk där dödsstraffet avskaffas. Den senaste kända avrättningen i landet genomfördes år 1988.

Yves Traoré, chef för Amnesty International i Burkina Faso, välkomnade beslutet: – När den nya brottsbalken börjar gälla så ansluter sig Burkina Faso till den grupp länder som förpassar detta grymma straff till historien. **||||**

FIKRU MARU FRI
EFTER FEM ÅR

 ETIOPIEN. Den 15 maj frigavs den svensk-etiofiske hjärtläkaren **Fikru Maru** efter fem år i etiopiskt fängelse och han kunde återvända till Sverige.

– Det är viktigt att konstatera att han aldrig skulle ha varit fängslad från början, han blev frikänd från alla anklagelser förra året, och det nya åtalet gällande "terroristbrott" fanns det ju uppenbart inget fog för, sade **Anna Lindenfors**, generalsekreterare för Amnestys svenska sektion.

Under Etiopiens nye premiärminister **Abiy Ahmed** har tusentals politiska fångar frigivits under våren och en dialog har inletts med oppositionen om bland annat en revidering av antiterroristlagarna från 2009. Den 2 juni meddelades att undantagstillståndet är på väg att upphävas. **||||**

"PROGRESSIV LAG"

 PAKISTAN. Den 5 maj antog parlamentet i Pakistan i bred enighet en ny lag om transpersoners rättighet att få sin könsidentitet erkänd efter eget önskemål.

– En av de mest progressiva lagarna i världen när det gäller transpersoners rättigheter, sade **Omar Waraich**, biträdande Sydasienschef vid Amnesty International. **||||**

SEGER. Ja-sidan jublar i Dublin när resultatet blev klart i folkomröstningen.

FOTO: MAX ROSSI/REUTERS/TT

Åttonde tillägget

 IRLAND. Den 25 maj deltog 64 procent av de röstberättigade irländarna i folkomröstningen om det åttonde tillägget till Irlands författning. 66,4 procent röstade ja medan 33,6 procent röstade nej. Det innebär att premiärminister **Leo Varadkar**, som leder en minoritetsregering från liberalkonservativa Fine Gael, kan gå vidare till parlamentet med ett förslag till ny abortlag. Innan året är slut väntas kvinnor i Irland få rätt att göra abort fram till vecka 12.

Irland har haft en av de hårdaste abortlagstiftningarna i Europa och en folkomröstning år

1983 om det åttonde tillägget till författningen gav fostret likställda rättigheter med kvinnan. Abort har kunnat ge upp till 14 års fängelse. År 1992 röstade en majoritet i en folkomröstning för att kvinnor har rätt att resa utomlands för att göra abort och år 2016 gjorde 3 265 irländska kvinnor abort i England eller Wales.

I Irland gjordes samma år 25 aborter. År 2013 gavs rätt till abort om kvinnans liv är i fara. Beslutet kom sedan den 31-åriga indiska tandläkaren **Savita Halappanavar** hade dött på ett sjukhus i Galway efter ett missfall i 17:e veckan. Personalen vägrade avlägsna fostret och hon dog i blodförgiftning. Det

röstades bort

ledde till en storm av protester i Irland, Indien och runt om i världen.

Ja-sidans seger i folkomröstningen den 25 maj var väntad men opinionsmätningar hade inte prickat in det överväldigande stödet. Amnesty International är en av de organisationer som de senaste åren har arbetat för att ändra abortlagen i Irland.

– Resultatet i dagens historiska omröstning är en seger för jämlikhet, värdighet och ett framtida Irland där kvinnor och flickors mänskliga rättigheter respekteras och skyddas, sade **Colm O’Gorman**, chef för Amnestys irländska sektion.

Folkomröstningen den 25 maj väckte intresse långt utanför Irlands gränser. Både Facebook och Google förbjöd de sista veckorna utländska annonsörer från att sprida information om folkomröstningen till irländska väljare. Irland har också stränga lagar om utländska donationer till kampanjorganisationer i samband med val. I december 2017 beordrades Amnestys irländska sektion att betala tillbaka 137 000 Euro (drygt 1,4 miljoner kronor) till **George Soros** stiftelse Open Society Foundations. Pengarna var en gåva för att användas vid abortomröstningen. **||||**

SERIETECKNARE
FRIGIVEN

 EKVATORIALGUINEA. **Ramón Esono Ebalé**, serietecknare och människorättsaktivist, frigavs den 7 mars från Black Beach-fängelset i Malibo, huvudstad i Ekvatorialguinea.

En rad organisationer som arbetat med Ramón Esono Ebalés fall, däribland Amnesty, välkomnade frigivningen.

Den 9 maj utfärdade dock Amnesty en ny blixttaktion då Ramón Esono Ebalé ännu inte har kunnat återförenas med sin fru och barn i El Salvador då myndigheterna i Ekvatorialguinea har vägrat ge honom ett nytt pass. Han sade till Amnesty att det känns som att han är kidnappad av staten Ekvatorialguinea. **||||**

Ramón Esono Ebalé

FOTO: CPT

”Ett startskott – inte ett slutmål.”

Amnesty välkomnade den 23 maj att riksdagen med acklamation antagit en ny sexualbrottslagstiftning, den så kallade samtyckeslagen, som börjar gälla 1 juli. Sexualbrott är dock ett mycket allvarligt människorättsproblem i Sverige, påpekade **Katarina Bergehed** från svenska Amnesty, och ville se flera genomgripande insatser på samhälls nivå.

TEST. Den 25 juli 1946 genomförs ett kärnvapenprov, kallat Baker, 27 meter under vattnet drygt fem kilometer utanför Bikini-atollen. Bilden är kolorerad.

FOTO: NSA

*Mellan 1946 and 1958 genomförde USA 67 kärnvapenprov på Marshallöarna i Stilla havet. **Förorenad mark, cancer och människor som tvingas leva sina liv i exil** gör att ilskan mot USA fortfarande är stor hos befolkningen på öarna som fortsätter kräva stora skadestånd.*

TEXT: TORBJÖRN WESTER

PRISSET FÖR KÄRNVAPEN

MITT I HAVET. Marshallöarna är en del av Mikronesien och består av 29 atoller i form av två kedjor – Ratak (soluppgång) och Ralik (solnedgång).

MARSHALL-ÖARNA

HUVUDSTAD:
Majuro.

POLITIK: **Spanien sålde 1885 öarna till Tyskland. I samband med Första världskriget tog Japan kontroll över ögruppen. År 1944 invaderade USA och styrde fram till självständigheten år 1986. FN-medlem år 1991. År 2016 blev Hilda Heine landets första kvinnliga president.**

YTA: **181 km²**
(Sverige:
449 964 km²)

BEFOLKNING:
53 000.

En morgon i mars 1954 fick en tolvårig flicka se solen gå upp två gånger över Stillahavsatollen Rongelap, 400 mil sydväst om Hawaii. Först i öster, sedan i väster. Den andra solen var till en början bländande vit, sedan orange. Den följdes av ett dovt mullrande.

– Det var tidig morgon och jag hjälpte mamma att laga frukost. När vi såg ljuset och hörde ljudet blev vi alla chockade, vi trodde att ett nytt krig hade brutit ut, minns *Lemeyo Abon* över 60 år senare.

Senare den där marsdagen, när Lemeyo hade rast i skolan, började det snöa. Det var i alla fall vad barnen på Rongelap trodde,

FOTO: TORBJÖRN WESTER

BARNDOMSMINNE. **Lemeyo Abon var 12 år då ett moln av radioaktivt damm drog in över Rongelap. Hon och de flesta andra på atollen drabbades senare i livet av olika hälsoproblem.**

de hade hört talas om snö från missionärer men aldrig sett det själva.

– Vi täcktes helt av det vita, många lekte i det och smakade på det, säger Lemeyo Abon.

Men det var inte snö. Det var ett moln av damm från det kraftigaste kärnvapen som USA någonsin har detonerat; Castle Bravo-bomben. Ett lager av dammet täckte det mesta på Rongelap. Timmarna senare började människor bli sjuka.

– Jag fick en brännande klåda, minns Lemeyo Abon. Det spelade ingen roll hur mycket jag tvättade mig, klådan var kvar.

Andra spydde och svimmade. Ingen förstod vad som hade hänt. Dagen efter kom amerikaner i skyddsutrustning för att mäta strålningen, men de försvann igen utan att säga ett ord. Befolkningen evakuerades inte förrän senare, mer än två dygn efter händelsen. Kanske var det en bidragande orsak till att så många av dem längre fram i livet fick hälsoproblem som skulle kunna kopplas till radioaktiviteten, till exempel cancer i sköldkörteln, något som Lemeyos syster dog av. Självt fick Lemeyo Abon operera bort sin sköldkörtel på 1980-talet.

– När jag tänker på det USA gjort mot oss blir jag än idag rasande, säger hon.

Ar 1946 inledde USA provsprängningar av kärnvapen i Stilla havet, tusentals kilometer från Washington. Totalt utfördes 67 tester på atollerna Enewetak och Bikini, men ingen kärnladdning var lika monumentalt kraftfull som Castle Bravo-bomben i mars 1954, som var jämförbar med över 1 000 Hiroshima-bomber. Castle Bravo detonerades på Bikini 20 mil bort. I vindriktningen låg Rongelap, men trots att många anser att det borde ha varit uppenbart att Rongelapborna skulle drabbas av radioaktivt nedfall evakuerades de inte i förväg.

Norrut från Lemeyo Abons hem, i den kedja av holmar och öar som bildar Majuro-atollen, ligger ön Ejit. Det är sen eftermiddag, den obarmhärtiga Stillahavssolen börjar ge vika. En grupp tonåringar kliver ur en båt som tagit dem från skolan på en annan ö till hemmet. Eller är Ejit verkligen deras hem?

– Visst skulle vi vilja flytta hem till Bikini

FARLIG STRÅLNING. På atollen Enewetak finns spår av kärnvapenprover kvar. En krater har fyllts igen för att motverka strålning. Det anses fortfarande hälsovådligt att återvända till Enewetak.

FOTO: GETTY IMAGES

TILL HAVS. Kapten Robert S Quakenbush och kommandör Spencer tillsammans med "kungen av Bikini", Juda, ombord på amerikanska fartyget USS Mt. McKinley den 25 juli 1946 inför Baker-testet.

FOTO: NSA

► om det vore säkert, det är vårt verkliga hem såklart, säger en av dem blygt.

De är bikinier, födda i exil. Deras föräldrar är också födda i exil och i många fall även deras far- och morföräldrar. Få av dem har någonsin sett Bikiniatollen.

När de går från båten gömmer sig flera tiotal gravstenar i den höga vegetationen. Där ligger bikinier begravda utan att de fick återse sitt hemland.

Det var år 1946, kort innan USA inledde provsprängningarna, som bikiniernas liv ställdes på ända. En söndag efter gudstjänsten samlade en delegation från den amerikanska militär-makten dem och frågade deras ledare, *King Juda*, om de kunde tänka sig att temporärt flytta från Bikini för att möjliggöra provsprängningarna. Snart hade de evakuerats med löften om en snar återflytt.

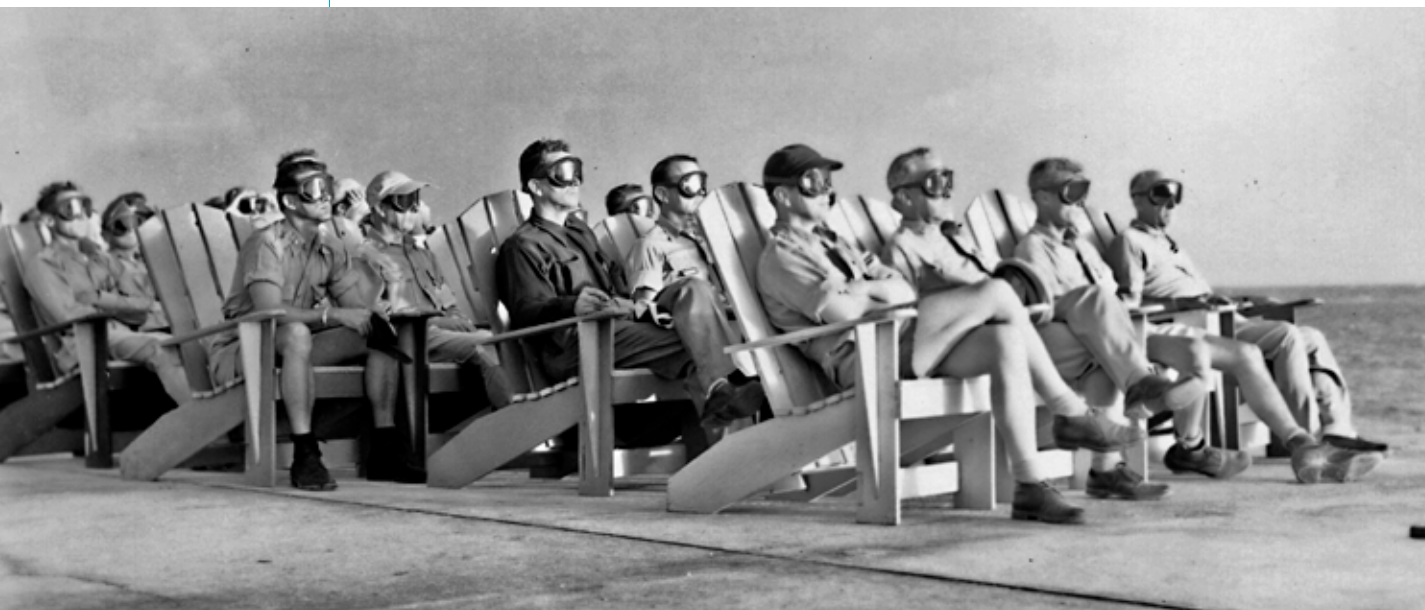
Först kom de till Rongerik, en atoll som i marshalllesisk kultur anses vara bebodd av onda andar. Bikinierna drabbades av svält. Rongerik hade för få palmer och för lite ätbar fisk i sin lagun för att kunna föda en befolkning. De flyttades vidare, för att till sist hamna på ön Kili.

Där, och på Ejit, består än idag en stor ►

KOM ALDRIG HEM. På ön Ejit har många av de bikinier som förflyttades från Bikiniatollen dött i exil. Deras gravar syns i det höga gräset på kyrkogården, där öbon Maear Sweed går.

FOTO: TORBJÖRN WESTER

SKYDD? På officersklubbens takterrass har åskådare med skyddsglasögon samlats den 7 april 1951 för att titta på sprängningen av en atombomb på Enewetak.

FOTO: TT

del av befolkningen av bikinier. För någon permanent återflytt, som USA hade lovat, blev det aldrig.

I dessa exilsamhällen är bitterheten och passiviteten ofta förhärskande. Den traditionella livsstilen vittrar bort.

Och överallt finns hemlängtan. Nära Ejits kyrkogård bor *Lirok Joash* som är 95 år och den äldsta som fortfarande är i livet av de bikinier som flyttades år 1946. Hon sitter i en rullstol, ler varmt och vill gärna bli fotograferad. Idag är hon dock för märkt av ålder för att själv kunna berätta om sina minnen.

– Men hon pratar ofta om att hon inte vill bli begravd här på Ejit och om hur mycket hon saknar Bikini, säger barnbarnet Walur Kelen. Ibland gråter hon.

För att förstå denna längtan måste man också förstå betydelsen av land i marshallsk kultur. I en miljö där nästan allt är hav och livet levs på smala landremsor blir också banden mellan människan och marken hon föds på starkare.

– Marshallser ser sitt land som en gåva

från Gud. Det är inget du kan köpa eller sälja. Varje marshall har en bit land som är deras, som ärvs på mödernet i generation efter generation, säger Jack Niedenthal.

Jack Niedenthal

Han är en amerikan som gifte sig med en bikini på 1980-talet och som kanske är den som engagerat sig allra mest för detta folks rättvisa: – Den mark de bor på här på Ejit eller på Kili är något annat. Det är inte deras gåva

från Gud.

Både till Bikini och Rongelap har befolkningen under korta perioder under årens lopp flyttats tillbaka innan man insett att marken fortfarande är för kontaminerad. Sommaren 2015 mätte en oberoende forskargrupp från Columbia University i New York den externa gammastrålningen på sex öar i området för att ta reda på hur situationen ser ut idag, om nivåerna ligger över 100 millirem per år, vilket är den gräns som har fastslagits för när befolkningen kan flytta tillbaka.

– På Bikini uppmättes 180 millirem per

GILDA. Able-testet på Bikini-atollen den 1 juli 1946. Bomben Gilda, uppkallad efter Rita Hayworths karaktär i filmen Gilda, släpptes på 158 meters höjd. Det radioaktiva molnet efter bomben fördes upp i stratosfären.

FOTO: WIKIPEDIA

KÄRNVAPEN- SPRÄNGNINGAR

SEDAN USA:S FÖRSTA kärnvapenprov i New Mexico 1945 har åtminstone åtta länder genomfört över 2000 provsprängningar. De har skett på dussintals avlägsna platser på jorden, såsom öknar i Australien, Algeriet, Kazakstan och Kina eller atoller i Stilla havet. De flesta av områdena har tillhört urbefolkningar som på olika sätt drabbats, dels genom att land förstörts, dels genom att radioaktiviteten gjort dem sjuka.

År 1963 slöts ett avtal mellan fyra kärnvapennationer om att sluta med atmosfäriska test och efter 1980 har bara underjordiska tester förekommit, de senaste utförda av Nordkorea.

HEMLÄNGTAN.
Lirok Joash är 95
år och den äldsta
som ännu är i livet
av de bikinier som
förflyttades 1946.

FOTO: TORBJÖRN
WESTER

KRAV. Bill Graham i det arkiv i Majuro som innehåller alla de över 7 000 krav och ansökningar om kompensation som människor på de drabbade atollerna gjort. FOTO: TORBJÖRN WESTER

► är bara från den externa gammastålningen. Läger vi sedan till doserna från maten här så skulle siffrorna öka ytterligare, säger Ivana Nikolic-Hughes, en av forskarna. Bikini kan inte befolkas igen i närtid om det inte görs en sanering först.

På Rongelap var nivåerna under gränsvärdet efter att man hade mätt gammastrålningen. Men forskarna bearbetar just nu ny data, som samlades in sommaren 2016 från bland annat maten på öarna, och efter att man lagt till de siffrorna är det troligt att även Rongelap hamnar långt över gränsvärdet.

Hur ersätter man ett folk som förlorat sitt land? Eller de som drabbats av cancer efter att ha täckts i radioaktivt damm? Det är frågor som man på Marshallöarna brottats med i decennier. Spåren syns i ett arkiv i Majuro. På dörren sitter en oansenlig skylt, "Nuclear Claims Tribunal". Därinne finns stora arkivskåp fyllda av alla de ansökningar om kompensation som människor på de drabbade atollerna gjort. Det är över 7 000 krav, de flesta obetalda.

– Pengarna för att betala ut ersättningar tog slut år 2008, men kontoret håller öp-

HISTORIEN. Marshallöarnas nutidshistoria genomsyras av USA:s kärnvapenprovspåsprängningar, vilket inte minst märks i skolundervisningen. På Assumption school i Majuro har Anfernee Andrew, Danny Sotam och Ken Heine fått i uppgift att bygga en modell av Bikini-atollen med de olika detonationerna markerade. FOTO: TORBJÖRN WESTER

pet för att tribunalens funktion ska finnas kvar, säger Bill Graham, som länge var dess ombudsman.

Den oberoende tribunalen är bara en del av det juridiska efterspelet efter kärnvapen-testerna. USA hade redan innan tribunalen tillkom, sedan 1960-talet och framåt, betalat över 450 miljoner dollar för bland annat strålningsrelaterad sjukvård och kompensation till drabbade. Bland annat fick bikini-erna år 1982 en speciell fond.

När Marshallöarna blev självständigt från USA 1986 var det tänkt att en slutgiltig uppgörelse länderna emellan skulle komma till stånd.

Ett avtal tecknades och det slog bland mycket annat fast att tribunalen skulle inrättas. Den skulle utreda vilka obetalda skadestånd som drabbade fortfarande hade rätt till. En fond på 150 miljoner dollar avsattes och tanken var att den och dess avkastning skulle täcka alla ersättningar. Men hittills har tribunalen godkänt skadestånd på en mycket större summa, långt över 2 miljarder dollar, varav mycket är tänkt för sanering. Ekvationen går alltså inte ihop.

Marshallöarna har ända sedan år 2000 utan framgång försökt kräva USA på de resterande pengarna. Längre såg frågan ut att

vara död, men nu har myndigheterna tagit sig an den med förnyad kraft. En kommission under ledning av Bill Graham tillsattes tidigare i år.

– Vi ska nu ta fram en strategi för hur vi ska kunna uppnå rättvisa, säger han. De flesta här anser att rättvisa inte har skipats innan de två miljarderna är betalda.

Men är det realistiskt att tro att det verkligen kommer att ske? Bill Graham dröjer med svaret, trummar med fingrarna i bordet:

– Politiskt är detta kanske inte en idealisk tid att ta upp frågan igen med USA. Men, den nyinrättade kommissionens uppfattning är klar. Vi förväntar oss att obetalda krav ska betalas.

BESVIKEN. Jason Aitab är en bikini-er i 65-årsåldern som föddes i exil på ön Kili. Nu bor han på Ejit.

FOTO: TORBJÖRN WESTER

Men vägen dit är sannolikt fortfarande lång. Connie Paik, talesperson på enheten för Östasien och Stillahavsregionen på amerikanska utrikesdepartementet, skriver i ett mejl att USA redan har tagit sitt ansvar: "Vi har fullgjort våra åtaganden gentemot de drabbade populationerna på de norra atollerna och vi fortsätter att stödja dem".

Han nämner bland annat de flera hundra miljoner dollar som USA från 1960-talet och framåt har lagt på Marshallöarna. När det gäller de kvarstående kraven från tribunalen på ytterligare drygt 2 miljarder dollar skriver Connie Paik att USA inte har någon insyn i tribunalens arbete och därför inte vet på vilka grunder ersättningsbesluten fattats.

Tillbaka på Ejit. Ögonen blixtrar på Jason Aitab, en bikini-er i 65-årsåldern som föddes i exil på Kili.

– Amerikanerna sade till våra äldre när de flyttade, att de skulle ta hand

om oss bikini-er oavsett var vi var, till och med om vi var på drift på en flotta till havs eller på en sandbank. De skulle behandla oss som om vi vore Amerikas barn. Men det var bara lögnen alltihop.

Just de orden har Jack Niedenthal över-satt hundratals gånger när han agerat tolk åt bikini-erna. Det har nästan blivit som en Bibelvers för dem. Men så ligger det också en sanning i orden, menar han:

– Kärnvapentesterna kostade miljarder och åter miljarder. Att de sedan kunde ge sig av utan att fullt ut kompensera dessa människor som offrat så mycket, som fortfarande lever i exil och med sjukdomar, det är avskyvärt. ■■■

Fotnot: Detta blev Lemeyo Abons sista intervju. Hon blev sjuk och avled kort efter att Amnesty Press träffade henne på Majuroatollen.

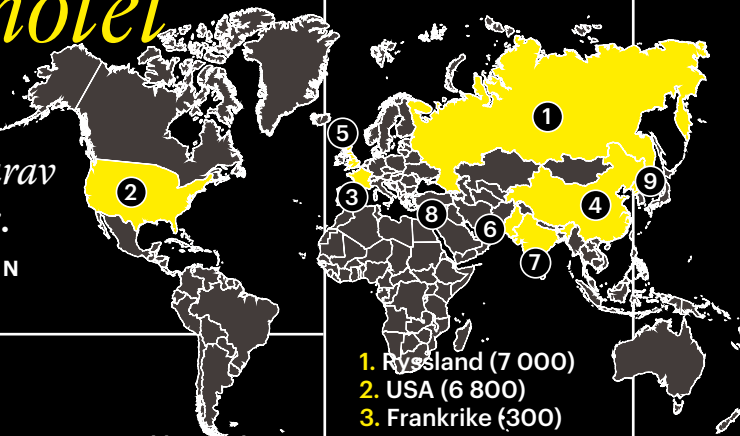
Även Bill Graham blev sjuk och avled kort tid efter att Amnesty Press mötte honom. Den ny tillsatta kommission som Bill Graham ledde kommer att fortsätta sitt arbete enligt plan.

Det ständiga hotet

De nio kärnvapenmakterna har idag nästan 15 000 kärnvapen varav över 1 800 anses klara att avfyras.

TEXT: ULF B ANDERSSON GRAFIK: LOTTA LUNDIN

VÄRLDENS KÄRNVAPENMAKTER

1. Ryssland (7 000)
2. USA (6 800)
3. Frankrike (300)
4. Kina (270)
5. Storbritannien (215)
6. Pakistan (140)
7. Indien (130)
8. Israel (80)
9. Nordkorea (10-20)
(antal kärnvapen)

DAGENS HOT

KÄRNVAPENMAKTER SOM Kina, Ryssland och USA fortsätter utveckla sina kärnvapenprogram och nya militära doktriner utvecklas. Mellan kärnvapenmakterna Indien och Pakistan råder ett spänt förhållande och länderna har under efterkrigstiden flera gånger utkämpat krig. Förhållandet mellan Nordkorea och USA har kännetecknats av ömsesidiga hot kring kärnvapen. Toppmötet mellan USA:s president **Donald Trump** och Nordkoreas ledare **Kim Jong-un** i Singapore den 12 juni blev dock startpunkten på en ny fredligare utveckling.

ÖDELAGT. Hiroshima efter atombomben 6 augusti 1945. FOTO: U.S. NAVY/WIKIMEDIA

KRIGET MOT JAPAN

DEN 16 JULI 1945 genomfördes den första provsprängningen av kärnvapen av USA i öknen i New Mexico. USA:s president **Harry S Truman** gav sedan order om att atombomber skulle sättas in mot Japan. Den 6 augusti 1945 och 9 augusti 1945 bombades städerna Hiroshima och Nagasaki. Motivet var att spara amerikanska soldaters liv för att tvinga fram en japansk kapitulation utan en invasion av de japanska huvudöarna.

Omkring 150 000 japaner beräknas ha dött när atombomberna föll.

DET KALLA KRIGET

SEDAN SOVJETUNIONEN 1949 sprängt sin första atombomb utvecklades den så kallade terrorbalansen under det kalla kriget mellan väst- och östblocket. Bägge sidor skaffade sig en kapacitet enligt militärdoktrinen, MAD, "ömsesidig garanterad förstörelse", vilket skulle avskräcka från användning av kärnvapen. Under Kubakrisen 1962 höll världen andan men ett kärnvapenkrig mellan Sovjetunionen och USA undveks genom ömsesidiga eftergifter.

År 1964 skaffade sig Kina egna kärnvapen.

KRIS. Möte mellan John F. Kennedy och Robert McNamara under Kubakrisen. FOTO: WIKIMEDIA

FN:S KONVENTION

DEN 7 JULI 2017 röstade 122 länder, däribland Sverige, för att FN ska anta en konvention som förbjuder kärnvapen. När 50 länder har ratificerat, det vill säga gjort en rättsligt bindande anslutning, kommer konventionen träda i kraft. I Sverige pågår en debatt om svensk ratifiering skulle förhindra det svenska militära samarbetet med Nato.

Amnesty International välkomnade konventionen och uppmanade alla stater att ansluta sig till konventionen och förklarade att organisationen är motståndare till användning, innehav, tillverkning och överförande av kärnvapen till andra länder.

ARSA ANKLAGAS FÖR MASSMORD

MYANMAR (BURMA). Den 25 augusti 2017 gick den väpnade rohingya-gruppen ARSA, Arakan Rohingya Salvation Army, till attack mot gränsposteringar och polisstationer i delstaten Rakhine i västra Myanmar. Den 22 maj presenterade Amnesty bevis för att ARSA samma dag också gick till attack mot hinduiska bybor och brutalt mördade minst 99 kvinnor, män och barn. Enligt ögonvittnen som

intervjuats av Amnesty deltog också civila rohingyer i dödandet. Uppgifterna om massakrer på hinduer i Rakhine är inte nya. Överlevande, som flytt till Bangladesh, intervjuades under hösten 2017 av olika nyhetsmedier. Enligt Amnestys uppgifter tvingades de då av ARSA att påstå att de skyldiga var civila från den bud-distiska folkgruppen Rakhine. ARSA har förnekat Amnestys nya uppgifter. **||||**

FOTO: AMNESTY INTERNATIONAL

PRECISIONSBOMBNING?
Raqqa i februari 2018.

”Nästan en miljon på flykt”

FN slog den 11 juni larm om att över 920 000 människor har drivits på flykt i Syrien under årets fyra första månader. Det är det högsta antalet på en så kort tid sedan konflikten bröt ut år 2011. Totalt befinner sig över 6,2 miljoner människor på flykt inne i landet.

DÖMD TILL FEM ÅR FÖR ”SEPARATISM”

KINA. Den 22 maj dömde en domstol i den kinesiska provinsen Qinghai **Tashi Wangchuk** till fem års fängelse för uppvigling till separatism. Sedan han greps i januari 2016 har han hållits i häkte och har inte fått träffa sin familj. Huvudbeviset i domen var en video från New York Times

år 2015 som berättar om Tashi Wangchuks arbete för undervisning i tibetanska språk i skolorna. Tashi Wangchuk är orolig för att den tibetanska kulturen hotas av utplåning om skolbarn inte får lära sig språket. Amnesty anser att Tashi Wangchuk är en samvetsfånge som omedelbart måste frigges. **||||**

DÖMD. **Tashi Wangchuk** har dömts till fem års fängelse.

FOTO: AMNESTY INTERNATIONAL

Priset för Raqqas befrielse

I en rapport den 5 juni riktar Amnesty skarp kritik mot USA-koalitionens flygbombningar i slaget om Raqqa i norra Syrien.

SYRIEN. Den 5 juni 2017 inleddes offensiven mot staden Raqqa i norra Syrien. På marken anföll styrkor från SDF, den kurdisk-dominerade koalitionen, med stöd av amerikanskt artilleri. I luften anföll flyg från USA, Storbritannien och Frankrike. Målet var att besegra IS, Islamiska staten, som i flera år haft Raqqa som huvudstad i det kalifat som under storhetstiden omfattade stora delar av Syrien och Irak.

– I krigets historia har det aldrig funnits mer precision vid flyganfall, hävdade koalitionen befälhavare generallöjtnant **Stephen Townsend** från USA i juni 2017.

I mitten av oktober 2017 avslutades offensiven och styrkor från

SDF rullade in i stadens centrum där de sista striderna hade rasat. USA och SDF ingick ett avtal med IS som gav fri lejd åt IS-krigare för att minimera civila förluster. IS-soldaterna tilläts då ta med sig stora mängder vapen ut ur Raqqa.

Den 5 juni publicerade Amnesty International rapporten ”War of Annihilation” där priset för Raqqas civilbefolkning står i fokus. Enligt Amnesty dödade och skadades tusentals civila trots att koalitionen försäkrade att det handlade om precisionsbombningar från luften och Amnesty anser att det kan röra sig om krigsförbrytelser.

Artilleribeskjutningen av Raqqa var också intensiv.

– En högt uppsatt amerikansk militär sade att fler artillerigranater sköts mot Raqqa än någon annanstans sedan Vietnamkriget. Med tanke på att dessa

granater har en felmarginal på 100 meter är det inte förvånande att så många civila dödade, säger **Donatella Rovera**, senior krisrådgivare på Amnesty International.

I rapporten berättar överlevande om fasorna under slaget om Raqqa och hur deras anhöriga dödade.

– Något är uppenbarligen fel när så många civila dödas i attack efter attack. Och tragedin förvärras av att flera månader senare har fortfarande inga utredningar gjorts av incidenterna. Offren förtjänar rättvisa, säger **Donatella Rovera**.

FN anklagade 6 mars både Ryssland och USA för möjliga krigsförbrytelser under flygbombningar i Syrien. FN lyfte då fram en amerikansk bombning av en skola i Raqqa i mars 2017 där 150 civila dödade.

ULF B ANDERSSON

DÖMD TILL TIO ÅRS FÄNGELSE

FÖRENADE ARABEMIRATEN. I Förenade arab-emiraten dömdes den välkände bloggaren och människorättsförsvararen **Ahmed Mansoor** den 29 maj 2018 till 10 års fängelse och dryga böter för att ha ”förolämpat Emiraten och dess symboler”. En åtalspunkt om ”samarbete med terroristorganisation som verkar utanför landet” lades ner.

Ahmed Mansoor greps och fördes bort från sitt hem den 20 mars 2017 och anklagades bland annat för att använda sociala medier, däribland Twitter och Facebook, för att publicera falsk och vilseledande information som ”skadar landets rykte och nationella enighet och sociala harmoni” och för att ”främja en agenda som uppmuntrade till sektarism och hat”.

Amnesty International uppmanar de emiratiska myndigheterna att upphäva åtalet och domen, och omedelbart frige **Ahmed Mansoor**.

Ahmed Mansoor är medlem i rådgivande kommittén till Human Rights Watchs avdelning för Mellanöstern och Nordafrika och även i Advisory Board i organisationen Gulf Center for Human Rights. **||||**

DÖMD. **Ahmed Mansoor**.

FOTO: PRIVAT

UTAN FRAMTID. Karam Zahirian lämnade allt då han flydde Iran. Nu är han på Manus Island.

PARADISETS FÅNGAR

Australien håller hundratal flyktingar i undermåliga förhållanden på avlägsna öläger. Enligt Amnesty har de straffats istället för att skyddas. Ändå överväger Europa att kopiera strategin. Amnesty Press har besökt de drabbade flyktingarna på Manus Island.

TEXT: PER LILJAS FOTO: JONAS GRATZER

Karam Zahirian lämnade allt då han flydde Iran. Sin arkitektfirma. Sina två hus. Sin nio månader gravida fru. Det fanns ingen tid, hotet var för stort. Han befann sig snart i en båt på öppet hav mellan Indonesien och Australien. Lyckligtvis fann han även en vän vid sin sida. En annan kurd, till och med från samma by.

– Reza Barati var alltid glad. Hjälpte folk att slappna av, gav dem sin mat. Han pratade hela tiden om hur han skulle gifta sig i Australien, och att våra familjer kunde umgås, berättar Karam Zahirian.

Karam Zahirian

Den möjligheten stängdes däremot fem dagar innan de anlände, då Australien förbjöd samtliga båtflyktingar inträde. Istället skickades de till ett interneringscenter på Manus Island i Papua

Nya Guinea. Reza Barati höll humöret uppe och studerade engelska. Den 17 februari satt han som vanligt i klassrummet då elen stängdes av och anläggningen stormades. Karam Zahirian gömde sig. Han såg Reza Barati lämna klassrummet. Bli nedslagen. Sparkad i huvudet. Om och om igen.

– Varje natt tänker jag att jag borde ha hjälpt honom, men jag var feg. Somliga hade skjutvapen, andra långa knivar. Jag såg en man få ögat utstucket, säger Karam Zahirian.

Hundra män skadades den dagen då vakter och lokalbefolkning attackerade flyktingarna. De vakter som dödade Reza Barati flögs snabbt hem till Australien och ställdes aldrig inför rätta. Karam Zahirian och ett annat vittne mottog dödshot.

– Först tänkte jag att Australiens regering bryr sig om människor för att de är en

PAPUA NYA
GUINEA

HUVUDSTAD:
Port Moresby.

POLITIK: År 1884 delades ön Nya Guinea mellan Nederländerna, Tyskland och Storbritannien (senare Australien). Under andra världskriget erövrades ön av Japan. Västra delen av ön införlevades 1969 med Indonesien. Papua Nya Guinea blev självständigt 1975.

YTA: 462 840 km² (Sverige 449 964 km²)

BEFOLKNING: 8,1 miljoner.

FÖRSÄMRAD VÅRD

DEN 18 MAJ RIKTADE AMNESTY skarp kritik mot Australiens regering som har dragit ner på möjligheterna för sjuk- och hälsovård för flyktingar och asylsökande i Papua Nya Guinea. Trots att flera självmord har rapporterats på Manus Island och att många lider av psykiska problem så har möjligheterna till hjälp skurits ned.

Amnesty anser att Australien har ansvar för hälsosituationen för flyktingar och asylsökande i Papua Nya Guinea.

demokrati. Nu förstår jag att de är som alla andra. Till och med värre, för de är lögnare. De säger att de ska ta hand om dig, sedan dödar de dig ändå, säger Karam Zahirian.

År 2013 började Australien internera båt-flyktingar utomlands. På bara ett år minskade antalet anländande från 20 000 till noll. Nu lockas europeiska politiker att kopiera metoden. Det talas om att inrätta en mer "human" lösning som undviker dödsfall på havet. Men det humana har aldrig varit något mål i Australien. Tvärtom. Regeringen har uttryckligen sagt att deras enda mål har varit att skrämja iväg framtida flyktingar. I en rapport den 1 februari beskriver Amnesty International ett system av likgiltighet och grymhet. Verkligheten bakom statistiken framträder vid möten med flyktingarna på de avlägsna ölagren.

Manus Island hade kunnat vara en turistdestination. Kristallklart vatten, vrak från andra världskriget, och vänlig polynesisk befolkning. Men ön är lite för avlägsen, och definitivt för outvecklad. Huvudstaden Lorengau har karaktären av en gruvort. Tidigare fiskade folk och odlade grödor. Nu, efter att en arbetsgivare kommit till stan, flyktinglägret, söker samtliga jobb. Pengar har blivit allt viktigare och priserna har stigit. Folk har flyttat in utifrån. Stora

"Jag orkar inte ens prata med min mamma längre. Efter ett par minuter bryter jag alltid ihop."

Ari Sirwan

fyrhjulsdrivna bilar plöjer reparerade gator samtidigt som dussintals väntar på bussar som sällan kommer. Det råder en boom och arbetsbrist på samma gång. Kriminalitet är ett problem. Många dricker och slåss.

Det är en udda skådeplats för det globala flyktingpusslet. Papua Nya Guinea har aldrig haft någon infrastruktur för flyktingar. Men sedan fem år tillbaka sitter här nu drygt 600 män. De första tre åren var de inlåsta på en flottbas. Sedan slog Papua Nyas högsta domstol fast att det var illegalt, så nu rör de sig fritt i samhället. "Ett större

fängelse", som några av dem beskriver det. Få känner sig trygga nog att gå själva, ens mitt på dagen. Merparten håller sig i lägret.

Ari Sirwan

En handfull går med på att ses på vårt hotell. Ari Sirwan, en 26-åring med våldsamma ärr på överkroppen, säger att han vanligtvis mest ligger i sängen:

– Är det logiskt att någon föredrar att vara i fängelse? Jag orkar inte ens prata med min mamma längre. Efter ett par minuter bryter jag alltid ihop.

Alla flyktingläger är fyllda av lidande.

Traumatiska minnen, ofrihet, liv på paus. Men de australiska lägren på Manus och i örepubliken Nauru i Stilla havet är även något mer. Ursprungligen inrättades de år 2001 i samband med en australisk valkampanj och attacken på World Trade Center i USA den 11 september 2001. Det blev en vändning i Australiens flyktingdebatt.

Plötsligt började de som anlände i båt kallas "illegala", "terrorister" och till och med "barnamördare". Det rättfärdigade en strategi ämnad att sända en signal. För att minska insyn och ansvar slöt regeringen avtal med grannlän-

UPPGIVEN.
26-årige Ari Sirwan har förlorat hoppet.

”I fem år har mitt namn varit MEG45. Ingen använder mitt riktiga namn. Om jag uppger det får jag ingen mat.”

Behrouz Boochani

tare har kallat honom Jesus. Ett av få undantag i en annars konsekvent avhumaniserad behandling.

– I fem år har mitt namn varit MEG45. Ingen använder mitt riktiga namn. Om jag uppger det får jag ingen mat. Det är en liten sak, men en av många. Och efter ett tag har det stor effekt, säger han.

Alla flyktingar har historier om hur de berövats sin identitet. För lokalbefolkningen har de beskrivits som terrorister. Ett ironiskt faktum med tanke på alla som har flytt undan extremistiska grupper. Men med tanke på den rädsla det har fött, och det våld det sannolikt har spätt på – likt mordet på Reza Barati – är det ingen som skrattar.

Shabbir Hossein, en pakistanier som flytt undan talibanerna i Pakistan, säger att han aldrig trott att han skulle behöva genomleva de saker han gjort på Manus:

Shabbir Hossein

– Jag hade stått ut med att sitta i ett läger i fem år om jag bara hade bemötts som en människa.

Det hade däremot motarbetat målet: att tvinga flyktingarna att ge upp sitt asylanspråk och antingen återvända till sina hemländer eller bli kvar på Manus.

– Systemet är specifikt utformat för att skrämja folk genom sin grymhet, säger människorättsadvokaten Daniel Webb.

der och privata fängelseföretag. Kritik ledde ändå till att nästa regering stängde lägren. Men då flyktingbåtarna återkom ändrade regeringen politik. Och förhållandena blev än värre. Manus Island fick husera fyra gånger fler människor. Flyktingarnas dagar maldes ner av timtal i kö för mat och toalett. Tropiska sjukdomar florerade. Osäkerhet plågade. Men värst av allt, beskriver flyktingarna vi träffar, har varit den fullkomliga bristen på sympati.

Behrouz Boochani tänder om sin handrullade cigarett. Rök ringlar förbi hans magra drag, inramade av långt hår och skägg. Vissa lägervak-

AVHUMANISERAD. Behrouz Boochani upplever att han berövats sin identitet.

Resultatet är extrem mental ohälsa. Det är inte ovanligt med flera självmordsförsök i veckan. Paige West, professor i antropologi på Columbia University och Barnard College i New York, med expertis på Papua Nya Guinea, säger efter en studie på Manus att psykologisk skada även har drabbat en stor mängd av de människor som kommit i kontakt med flyktingprogrammet.

Hennes medforskare J C Salyer, advokat och antropolog på Barnard, lyfter upp vidare konsekvenser än så. Bland annat det geopolitiska där Australien som tidigare kolonialmakt länge varit den dominerande faktorn i Papua Nya Guinea.

– Det sätt som flyktinglägret drivits på har uppfattats som kolonialt och respektlöst och har öppnat upp för ökat kinesiskt inflytande i Papua Nya Guinea. Dessutom rör sig världen mot hårdare tag mot flyktingar. På det viset har Australien skapat en trend som andra kan komma att kopiera, säger J C Salyer.

Europeiska politiker från extremhögern har länge lyft upp Australiens flyktingpolitik som en förebild. Idag, då deras partier vuxit, har idén fått allmänt genomslag. Frankrike har till exempel börjat processa asylansökningar i det västafrikanska landet Niger.

Österrikes regering propagerar för ett stärkt gränsförsvaret i Medelhavet. Och Sverigedemokraterna föreslår på australiskt vis att de som en gång anlänt ”illegalt” ska

interneras och aldrig kunna få uppehållstillstånd. Marie Walter-Franke, forskare på Jacques Delorsinstitutet i Berlin, poängterar däremot att Europa omöjligt kan isolera sig på samma sätt som Australien:

– Människor som hålls i läger riskerar dessutom att inte få tillgång till någon som försvarar deras rättigheter. Särskilt om lägren ligger långt bort.

En liten pojke håller upp ett leksaksvapen. Videobilden hackar och ljudet sprakar, men Karam Zahirian uppfattar vad som sägs och skrattar:

– Min son säger att han ska komma och rädda mig från de dåliga människor som håller mig fången, förklarar han.

Det tog ett halvår innan Karam Zahirian fick se en bild på sin förstfödde. Nu pratar de varje dag. Men alla samtal är inte lika positiva.

– Han kallar mig lögnare som säger att jag ska komma hem men aldrig gör det, säger Karam Zahirian. Jag behöver dig, säger han, allt jag vill är att ha dig här. Hur kan jag lita på att du vill det också?

USA har börjat ta emot flyktingar enligt ett avtal med Australien. Men processen är långsam, speciellt för iranier. Om nätterna kommer tankarna på självmord för Karam Zahirian:

– En gång skar jag mig själv, men hejdade mig i tid. Men jag måste komma ut snart nu. Jag kan inte ta mycket mer. ■■■

LÄNGTAN. Karam Zahirian håller kontakt med sin son.

FÄNGSLADE EFTER VALET I HONDURAS

HONDURAS. Den 27 november hölls presidentval i Honduras. Efter en utdragen rösträkning med avbrott utropades högerkandidaten, den sittande presidenten, **Juan Orlando Hernández** till segrare med 42,95 procent av rösterna. Vänsterkandidaten **Salvador Nasralla**, som fick 41,42 procent, anklagade valkommissionen för att ha tillåtit valfusk. OAS, de amerikanska staternas samarbetsorganisation, kritiserade valet och ville ha ett nytt val. Den 26 januari svors

dock Juan Orlando Hernández in på presidentposten.

Under protesterna i samband med valet döddes över 30 personer och över 1 000 personer greps.

– De honduranska säkerhetsstyrkorna använde inte bara övervåld för att slå ner fredliga protester utan staten har sedan hållit personer fängslade i månader, sade **Erika Guevara-Rosas**, Amerikachef för Amnesty, i juni när en granskning av statens svar på protesterna presenterades. **IIII**

FOTO: ARMANDO ESCOBAR/EPA/TT

FRI. Maira Veronica Figueroa (mitten) lämnar fängelset i San Salvador den 13 mars. Hon fick ett sent missfall år 2003 och dömdes till 30 års fängelse. Efter 15 år i fängelse benådades hon.

”Diskriminerande kränkning”

Amnesty fördömde den 31 maj det så kallade burkaförbud som samma dag hade införts i Danmark genom ett beslut i folkettinget. Av 105 närvarande ledamöter röstade 75 för förbudet som omfattar burka, niqab, falska skägg, masker och annat som döljer ansiktet i offentligheten. Vänsterpartierna Enhedslisten och SF röstade emot liksom liberala Radikale, gröna Alternativet, en socialdemokrat och flera ledamöter i Liberal Alliance.

DOMSTOL BANAR VÄG FÖR LAGLIGT SAMKÖNAT SEX

TRINIDAD OCH TOBAGO.

Sedan en domstol i Trinidad-Tobago den 12 april slagit fast att landets lagar om förbud mot samkönat sex strider mot landets författning har nu hoppet ökat om en lagändring. Lagarna, som härstammar från den brittiska kolonialperioden, har inneburit att oralsex är olagligt mellan två personer av samma kön och att analsex är förbjudet. Homosexuella kvinnor och män har också varit förbjudna att resa in i landet.

Det var aktivisten **Jason Jones** som hade vänt sig till landets högsta domstol då han ansåg att hans privatliv inskränktes genom lagen. Kristna grupper försökte påverka domstolen och varnade för att naturkatastrofer hotade landet om lagen upphävs. Regeringen har förklarat att de kommer överklaga till Privy Council, den rättsliga instans i London, som är högsta beslutande rättsorgan för de tidigare brittiska staterna i Karibien. **IIII**

El Salvador: abortförbudet kvar

Trots kampanj in i det sista behandlade inte nationalförsamlingen i El Salvador frågan om förändringar i abortlagen.

EL SALVADOR. Den 4 mars hölls parlaments- och lokalval i El Salvador. Valresultatet tolkas som en missnöjesförklaring mot vänsterstyret i landet och högerpartiet ARENA fick 35 av nationalförsamlingens 84 mandat. Även det konservativa partiet PCN och kristdemokraterna gick framåt. Vänsterpartiet FMLN backade och får nu 18 mandat, jämfört med 31 mandat i förra valet. Nästa år hålls presidentval och ARENA-partiet anses ha goda chanser att vinna. Efter fredsavtalet 1992 har

ARENA och FMLN växlat vid makten. Bägge partierna har sina rötter i inbördeskriget 1979-1992 då minst 80 000 personer döddes.

År 1998 drev ARENA-partiet igenom ett totalförbud mot abort. Lagen har inneburit att kvinnor som drabbats av missfall också döms för överlagt mord till långa fängelsestraff.

År 2016 lades flera förslag om förändring av lagen fram, bland annat ett från FMLN som skulle tillåta abort under vissa omständigheter. Lagkommissionen i parlamentet har dock inte berett frågan för beslut och den 20 mars arrangerade Amnesty tillsammans med ”Medborgargruppen för avkriminalisering” ett event utanför parlamentet i

San Salvador. 209 051 underskrifter som Amnesty samlat in över hela världen överlämnades. Katarina Bergehed från den svenska Amnesty-sektionen var på plats med 58 557 underskrifter från Sverige. Förhoppningen var att det gamla parlamentet skulle ta upp frågan innan dess mandatperiod var över.

Trots en kampanj in i det sista från Amnesty och Center for Reproductive Rights, som gett rättsligt stöd till fängslade kvinnor, blev det inget beslut. Med den nya högermajoriteten i parlamentet är det inte troligt att det totala abortförbudet kommer att förändras de kommande åren.

ULF B ANDERSSON

DOMSTOL UNDVEK ABORTFRÅGAN

NORDIRLAND. Den Högsta domstolen i Storbritannien förklarade den 7 juni att de strikta abortlagarna i Nordirland inte stämmer överens med lagstiftningen om mänskliga rättigheter enligt Europakonventionen. Domstolen ansåg dock att inget formellt beslut i frågan kunde fattas då Nordirlands kommission för mänskliga rättigheter, NIHRC som hade tagit upp fallet inte själva är ett offer för en olaglig handling.

Fem av de sju domarna ansåg dock att Nordirlands abortlagar bryter mot kvinnors rättigheter.

– Detta är av stor betydelse och premiärminister **Theresa May** kan inte längre sitta still och inte göra någonting medan oräknliga kvinnor fortsätter att lida, sade **Grainne Teggart**, kampanjansvarig för Nordirland på Amnesty International. **IIII**

MEMORIALS ORDFÖRANDE KVAR I HÄKTE

TJETJENIEN. Den 9 januari greps **Oyub Titiev**, chef för människorättsorganisationen Memorial i Tjetjenien. Polisen i Tjetjeniens huvudstad Groznyj påstod att de hade hittat narkotika i Oyub Titievs bil. Sedan dess har han suttit häktad. Nästa häktningsförhandling är satt till den 9 juli.

Flera människorättsorganisationer, däribland Amnesty International och Human Rights Watch, arbetar för Oyub Titievs frigivning. Memorial är i dag den sista människorättsorganisationen med permanent närvaro i Tjetjenien. Påstått narkotikainnehav har blivit ett allt vanligare sätt för myndigheterna att komma åt kritiker.

Den 31 maj arrangerade Amnesty och Östgruppen en manifestation utanför Rysslands ambassad i Stockholm för att kräva att Oyub Titiev frigges. **IIII**

PRIDEARRANGÖR SATTES I POLISCELL

LIBANON. I Mellanöstern räknas Libanon som det mest liberala landet för hbtqi-rörelsen. Fortfarande finns dock paragraf 534 kvar i landets brottsbalk som kan ge ett års fängelse för sexuella handlingar som är i strid med "naturen". Trots detta finns en "gay-scen" och förra året arrangerades för första gången en Pridevecka. I år blev det dock stopp mitt under veckan. Arrangören **Hadi**

Damien greps och fick tillbringa en natt i en cell. Villkoret för att han skulle bli fri var att resten av veckan, med bland annat en karaokekväll och samtal om sexuell hälsa, ställdes in.

– Upprörande kränkning av hbtqi-personers rättigheter, ansåg **Lynn Maalouf**, utredningschef för Amnestys Mellanöstern-avdelning. Det nyvalda parlamentet måste avskaffa den skamliga paragraf 534. **||||**

FOTO: KELLY P. KISSEL/AP/TT

MOT DÖDSSTRAFF. Demonstration 14 april 2017 i Little Rock, Arkansas, mot planerade avrättningar i den amerikanska delstaten.

”Familjeplanering en mänsklig rättighet”

Natalia Kanem, chef för FN:s befolkningsfond UNFPA, intervjuas i DN den 14 maj och berättar att familjeplanering är centralt för jämställdhet och kvinnors inflytande. Omkring 300 miljoner oönskade graviditeter undviks varje år genom att fler kvinnor och flickor än någonsin tidigare använder moderna preventivmedel i utvecklingsländerna.

18 APRIL. **Protesterna i Nicaragua startar.**

HÅRD KRITIK MOT ORTEGA

NICARAGUA. I en rapport den 29 maj riktade Amnesty skarp kritik mot myndigheterna i Nicaragua. Den 18 april inleddes protester mot president **Daniel Ortegas** förslag om reformer av socialförsäkringssystemet. Protesterna, oftast ledda av studenter, slogs ned hårt och fram till 28 maj hade 81 personer dödats medan 868 skadats.

Enligt Amnestys rapport hade många av de döda skottskador

i huvud, nacke och bröstkorg vilket tyder på att polis och regeringstrogen milis har utfört utomrättsliga avrättningar.

President Daniel Ortega och vicepresident **Rosario Murillo** har tidigare förnekat att människor dödats och har gått till hårt angrepp mot dem som protesterat.

Amnesty kräver att president Ortega tillåter en internationell kommission som kan utreda vårens händelser. **||||**

Minst 1 000 avrättade förra året

Den 12 april presenterade Amnesty sin årliga dödsstraffsrapport. Minst 21 919 människor är dödsdömda men antalet kända avrättningar minskade något under 2017.

Dödsstraffet betraktas i vissa länder som en statshemlighet och Amnesty konstaterar att det inte går att veta något om antalet avrättade personer under förra året i Kina, Vietnam, Malaysia eller Nordkorea. Pågående väpnade konflikter i Jemen, Libyen och Syrien gör också att det är omöjligt att veta hur dödsstraffet har använts. I Japan och Vitryssland underrättas vare sig den dödsdömda eller de anhöriga i förväg.

Amnesty konstaterar att uppgifter fanns om att 993 personer avrättades förra året. 84 procent av dessa avrättningar ägde rum i Iran

(minst 507), Saudiarabien 146, Irak (minst 125) och Pakistan (minst 60). Antalet var lägre än år 2016 (1 032) och rekordåret 2015 (1 634).

Av världens länder har nu 106 länder helt avskaffat dödsstraffet med Guinea och Mongoliet som de senaste. I 23 länder genomfördes avrättningar förra året. I Maldiverna, där ingen har avrättats sedan år 1954, har regeringen aviserat att avrättningar ska påbörjas.

Amnesty rapporterar att minst 2 591 dödsdomar avkunnades i 53 länder förra året och totalt sitter minst 21 919 fångar i dödszell.

I Afrika söder om Sahara har nu 20 länder avskaffat dödsstraffet. I Amerika finns dödsstraffet kvar i 15 länder och i Guyana, Trinidad-Tobago och USA kom nya dödsdomar förra

året. USA var det enda land som avrättade, totalt 23 personer under år 2017. Beslutet den 28 februari 2017 att genomföra åtta avrättningar i Arkansas under tio dagar i april väckte starka protester. Anledningen till brådskan var att ett ämne som används i de dödliga giftinjektionerna skulle passera sitt hållbarhetsdatum. Fyra av de planerade avrättningarna genomfördes.

Amnesty konstaterar att i en rad länder har det visat sig att dödsdomar avkunnas efter bristfälliga rättegångar och ibland efter tortyr och framtvingade bekännelser. I USA har 161 fångar sedan år 1973 fått lämna dödszellen sedan de har frikänts. I Nigeria frikändes förra året 28 dödsdömda fångar och i Zambia 19.

ULF B ANDERSSON

JEMEN: ”NYTT LÅGVATTENMÄRKE”

JEMEN. Den 7 juni meddelade Internationella Röda kors-kommittén, ICRC, att man lämnar Jemen där man varit verksam sedan år 1962. De 71 medarbetarna kan på grund av hot och hinder mot arbetet inte längre vara kvar i Jemen, meddelade ICRC.

Amnesty International beskrev beskedet som ett nytt lågvattenmärke i konflikten i Jemen.

– ICRC har hjälpt offren för väpnad konflikt och våld i Jemen men dess aktiviteter har upprepade gånger blockerats, hotats och direkt angripits, sade **Samah Hadid**, kampanjchef för Amnestys Mellanösternavdelning. Avsiktliga attacker mot humanitär hjälppersonal kan vara krigsförbrytelser.

Kriget mellan houthi-rebellerna och den erkända regeringen, som stöds av en koalition som leds av Saudiarabien, fortsätter och Jemen beskrivs som en av de värsta humanitära katastroferna i världen. **||||**

”OLÄMPLIG CHEF FÖR CIA”

USA. Utnämningen av **Gina Haspel** till ny CIA-chef väckte skarp kritik från människorättsorganisationer som Amnesty International och Human Rights Watch. Under ”kriget mot terrorismen” efter 11 september 2001 var Gina Haspel på plats i ett av CIA:s hemliga fängelser i Thailand där en fånge, **Abu Zubaydah**, utsattes för skendränkning 83 gånger. År 2005 ska hon ha varit delaktig i förstörelsen av videoinspelningar av förhören.

När Gina Haspel den 17 maj fick godkänt av senaten uttryckte Amnesty stor besvikelse över att en person som deltagit i CIA:s tortyrprogram belönas med jobbet som CIA-chef. **||||**

Gina Haspel

FOTO: CIA

HON KÄMPAR

mot homofoba lagar i Kenya

I KENYA KAN SAMKÖNAT sex ge 14 års fängelse.

Nu tyder mycket på att den homofoba lagstiftningen snart är historia. Den kenyanska hbtq-organisationen NGLHRC har vunnit flera segrar genom att använda juridiken som slagträ.

TEXT OCH FOTO: BENGT SIGVARDSSON

KENYA

HUVUDSTAD:
Nairobi

POLITIK:
Brittisk koloni fram till 1963. Republik med Uhuru Kenyatta som fortsatt president efter förra årets omstridda val.

YTA:
581 309 km².
(Sverige 449 964 km²)
BEFOLKNING:
49,1 miljoner.

Njeri Gateru är trött, men hoppfull. Hon är en av fyra kenyanska jurister i hbtq-organisationen NGLHRC, National Gay and Lesbian Human Rights Commission, som i fem och ett halvt år har kämpat för att samkönad kärlek ska bli lagligt i Kenya. Beslutet ligger nu i händerna på Kenyas Högsta domstol.

– Jag hoppas på ett positivt beslut som stryker denna föråldrade lag som vi har arvt från det brittiska kolonialstyret i Kenya (1895–1963). Den har medfört så mycket lidande för kenyanska hbtq-personer och har inneburit mycket jobb i kampen för våra rättigheter, säger hon.

Vi träffas i lobbyn på ett hotell i Kenyas huvudstad Nairobi. Njeri Gateru är ställföreträdande ordförande i NGLHRC. Hon har nyss avslutat ännu en workshop om hur sektionerna 162 A och C samt 165 i Kenyas brottsbalk går stick i stäv med konstitutionens garantier om alla medborgares lika värde och förbud mot diskriminering. Lagen stipulerar fem till 14 års fängelse för ”könsligt umgänge som går emot naturens ordning”. Lagen tillämpas mot homosexuella män.

– Men kenyaner i allmänhet uppfattar

lagen som att det är förbjudet att vara homosexuell, inte att den syftar på vissa sexuella handlingar. Eftersom det är kriminellt att vara gay så tror folk även att det är olagligt att vara lesbisk, transgender, queer och så vidare, säger Njeri Gateru.

NGLHRC bildades i december 2012. Det är varken den första eller enda kenyanska hbtq-organisationen.

– Men vi är den enda som specialiserar oss på att ge juridisk hjälp till hbtq-personer, säger Njeri Gateru.

En utredning från år 2014 visade att mellan 2010 och 2014 hade 595 personer gripits och anklagats för att ha haft samkönat sex i Kenya.

– Några åtalades, men rättegångarna inleddes aldrig. Framförallt för att det är svårt att bevisa sexuellt umgänge. Lagen tillämpas alltså, men inte särskilt ofta, säger hon.

Polisen gör ofta räder mot ställen som frekventeras av hbtq-personer. Enligt Njeri Gateru är syftet inte att de ska åtalas.

– Istället använder polisen ofta lagen till att utpressa personer som misstänks vara homosexuella, säger hon. ➤

HOPPFULL. Njeri Gateru är ställföreträdande ordförande i NGLHRC.

NYA TIDER. Homofobin är utbredd i Kenya, men den minskar. Bland annat för att allt fler kenyanska hbtq-personer är öppna med sin sexualitet.

Tidigare brukade polisen tillkalla läkare som gjorde analtester på de gripna för att hitta "bevis".

– Vi vet inte hur många som har utsatts för analtester. Offren vill inte prata om det eftersom det är en traumatisk upplevelse, säger Njeri Gateru.

År 2015 berättade dock två män öppet om att de hade utsatts för analtester. NGLHRC tog fallet till Högsta domstolen. Vid sin sida hade man Kenyas Läkarförbund.

– 2017 uppmanade Läkarförbundet alla kenyanska läkare att vägra utföra analtester oavsett om det var en domstolsorder eller inte, säger hon.

I mars 2018 klassade en appellationsdomstol analtester som tortyr och ett brott mot de utsattas konstitutionella rättigheter.

Utslaget var en stor seger för den kenyanska hbtq-rörelsen. Den har starkt förhoppningarna om att de homofoba lagarna helt ska skrotas.

– Att växa upp som en gay-person i ett land där man ses som kriminell påverkar den fysiska och psykiska hälsan. Det tär hårt på familj och partners,

speciellt om man är aktivist som jag. Som hbtq-person är din säkerhet aldrig garanterad, säger hon.

Fanatiska predikanter vädrar öppet sitt hat mot hbtq-personer. Homofoba journalister skriver faktaförvrängda artiklar som

ibland leder till lynchstämningar och våld. Hbtq-personer kan nekas alltifrån vård på sjukhus till att släppas ombord på bussar. Utpressning och misshandel är de vanligaste fallen som NGLHRC får på sitt bord, men det är även vanligt att hbtq-personer mister sina arbeten eller vräks från sina bostäder.

– Vi har även haft flera fall där lesbiska har utsatts för gruppvåldtäkter. Till och med fall där familjen har arrangerat våldtäkt på sin egen dotter för att det ska lära henne att ha sex med män, suckar Njeri Gateru.

Förövarna vet att offren, som ofta är osäkra på om lagen skyddar dem, är rädda för att gå till polisen. Även NGLHRC:s personal hamnar i skottlinjen.

– Vi blev bland annat attackerade på en polisstation där en lesbisk kvinna hölls häktad. En annan gång blev vi angripna under ett möte i en liten kuststad och vårt kontor har vandaliserats, berättar Njeri Gateru.

Det pågående målet i Högsta Domstolen, som kan göra Kenya till ett av få afrikanska länder där samkönat sex är lagligt, tog sin början i april 2016.

Då lämnade NGLHRC in en petition till Högsta domstolen om att ta bort brottsbalkens sektioner 162 och 165 eftersom de bryter mot konstitutionen.

– Lagen förbjuder könsligt umgänge som går emot naturens lagar. Det är väldigt luddigt. Vad betyder det? Rättsväsendet tolkar det som analsex. Det är vanligt bland heterosexuella också, men det har aldrig hänt att ett heterosexuellt par har gripits misstänkta för att ha haft det. Det är enbart homosexuella män som grips och det är diskriminerande, säger Njeri Gateru.

Datumet för när Högsta Domstolens beslut ska offentliggöras skulle ha meddelats den 26 april, men det har skjutits fram.

– Det kan ta alltifrån någon månad till ett år. Ingen vet, säger Njeri Gateru. En vinnande dom kommer att vara ett stort steg eftersom det inte längre finns något juridiskt rättfärdigande för homofobi.

– Vi ser i allt större utsträckning att hbtq-personer kommer ut inför familjer och vänner. I takt med det så växer förståelsen bland människor i deras närhet. De påverkar i sin tur andra. Särskilt den yngre generationen accepterar alltmer att människor är olika, säger Njeri Gateru hoppfullt. ■■■

KRÖNIKA

”De har mördat Marielle!”

Jag kommer aldrig glömma den där morgonen i mars 2018. Redan innan nyheten om *Marielle Francos* död nått svenska och internationella medier fick jag ett Whatsapp-meddelande från en av mina bästa vänner i Rio de Janeiro:

De har mördat Marielle, de sköt ihjäl henne! För två timmar sedan, i Estácio, hon satt i bilen! Det är ofattbart fruktansvärt!”

Trots att jag vet att oskyldiga människor skjuts ihjäl varje dag i Rio de Janeiro blev jag ändå så chockad. Vi var lika gamla, rörde oss i samma kretsar, kämpade för samma saker!

Marielle Franco var en person som förkroppsligade allt som de högerkonserverativa och nyfascistiska politiska rörelserna i Brasilien avskyr: hon var svart, feminist, bisexuell, människorättsaktivist, vänster och från favelan. Men framförallt var hon modig, hon lät sig inte skrämmas.

Hennes engagemang i feministrörelsen, hbtq-frågor, det egna socialist-partiet PSOL som hon representerade i kommunfullmäktige, och den systematiska diskriminering som Rio de Janeiros tusentals favelabor utsätts för dagligen, gjorde henne till en beundrad men också omstridd person.

Jag minns när jag såg henne första gången. Vi befann oss båda på en feministisk manifestation under parollen ”Mulheres contra Cunha” (Kvinnor mot Cunha), en protestaktion mot den före detta talmannen *Eduardo Cunha* som ville inskränka den redan strikta abortlagen ytterligare.

Hon var omringad av vänner och aktivister, utstrålade lugn och kraft, och hade alltid tid för att prata med människor. Framförallt engagerade hon sig i fall med polisvåld och utomrättsliga avrättningar. Ofta var det unga svarta män från någon av Rios favelor som mördats av poliser eller militärer. Hon följde med mammor till polisstationer och rättegångar, hon skrev om det, och i sin roll som politiker hade hon alltid det på agendan.

CLARA LEE LUNDBERG

Clara Lee Lundberg är journalist, dansare och koreograf. Är intresserad av politik, psykoanalys, konst och kultur i olika former.

FOTO: ALEXIS ZUBOV

”Hon var vårt hopp, vår symbol.”

Det var också hennes inlägg i sociala medier några dagar före mordet, där hon riktade skarp kritik mot militariseringen av Rios favelor och brutala polisövergrepp, som många menar var anledningen till att hon mördades. Mycket pekar på att paramilitära grupper och militärpolis är inblandade i mordet.

Samma dag som jag nåtts av nyheten om Marielles död ringde jag en annan vän i Rio de Janeiro. Min vän är precis som Marielle en svart, ung kvinna från ett fattigt område. En feminist och aktivist inom Black Power-rörelsen som trots sin bakgrund lyckats ta sig in i universitetsvärlden. Hon grät hejdlöst:

Marielle bevisade att det går, hon var vårt hopp, vår symbol. Hon var en av oss, och nu är hon borta. Varför får vi inte leva? Varför mördas vi fortfarande som om vi vore slavar? Ska vi aldrig bli sedda som fullvärdiga människor? De har krossat oss!

Många unga svarta kvinnor i Brasilien som hade Marielle som förebild befarade precis som min vän att mordet innebar att de helt hade förlorat sin röst. Men en vecka efter Marielles död hade hela Rio de Janeiro täckts av muralmålningar som hyllade henne. Stora manifestationer och minnesstunder hölls i hela landet. Människorättsorganisationer och politiker från hela världen uttryckte sin sorg och krävde en oberoende utredning av mordet.

Det har också skett en explosionsartad ökning av unga, svarta kvinnliga politiker i Rio de Janeiro som kandiderar till kommande val av deputerade-kammaren, och talarstolen i plenisalen i Rio de Janeiros kommunhus har döpts till Marielle Franco. Hennes arv bärs vidare av tusentals unga, arga aktivister som med sina knutna nävar vägrar låta de nyfascistiska, rasistiska krafterna vinna. Deras rop skallar:

”*Marielle presente, agora e sempre*”.
(Marielle är med oss, nu och för alltid.) ■■■

ICC – en domstol för de grövsta brotten

När grova förbrytelser begås, som i kriget i Syrien eller i delstaten Rakhine i Myanmar (Burma) höjs krav att de skyldiga ska skickas till ICC. Domstolen, som bildades sommaren 1998, har dock begränsningar och har kritiserats.

TEXT: ULF B ANDERSSON GRAFIK: SANDRA JOHNSON

Internationella brottmålsdomstolen i Haag.

VAD ÄR ICC?

INTERNATIONELLA BROTTMÅLSDOMSTOLEN, ICC, är en internationell tribunal med säte i Haag, Nederländerna. De stater som har anslutit sig till Romstadgan är "State parties" och samlas minst en gång om året. Domstolen ska ses som ett komplement till staters egen rättvisa. Om en stat är oförmögen eller ovillig att beivra brott ska ICC träda in och medlemsstaterna är skyldiga att samarbeta med domstolen.

ICC väcker åtal mot individer och ingen person, inte heller regerings- och statschefer, har immunitet. De åtalade behöver inte själva ha "blod på händerna" utan kan ha haft en ledande position och beordrat eller känt till brott.

ICC ska inte förväxlas med Internationella domstolen, ICJ, som också har sitt säte i Haag. ICJ dömer i tvister mellan stater.

VEM ANMÄLER?

VEM SOM HELST kan anmäla misstanke om brott; en stat, en enskild organisation eller person kan vända sig till ICC. Åklagarkontoret beslutar sedan om fallet ska granskas. Sedan kommer en kammare inom ICC besluta om åklagare ska gå vidare i syfte att väcka åtal.

För att ICC ska kunna ta upp ett fall måste brottet ha begåtts i ett land som är anslutet till Romstadgan. Personer som åtalas kan dock komma från ett land som står utanför ICC. Det kan till exempel bli aktuellt i frågan om Afghanistan, anslutet till Romstadgan år 2003, där åklagarkontoret granskar även brott begångna av USA.

FN:s säkerhetsråd kan också hänskjuta en situation till ICC. Det har hänt när det gäller Darfur i västra Sudan (2005) och Libyen (2011).

FOTO: WIKIPEDIA

PÅ FLYKT. Läger för internflyktingar i Darfur. ICC har efterlyst Sudans president Omar al-Bashir för folkmord.

Fatou Bensouda från Gambia är chefsåklagare i Internationella brottmålsdomstolen sedan 2012.

FOTO: WIKIPEDIA

VILKA BROTT FALLER UNDER ICC?

TRE BROTTSKATEGORIER behandlas av ICC:

1

Folkmord

2

Brott mot mänskligheten

3

Krigsförbrytelser

NYTÄNKANDE

INOM DE TRE brottskategorierna har domstolen väckt åtal för rekrytering av barnsoldater (Demokratiska republiken Kongo), våldtäkter (Centralafrikanska republiken), förstörelse av kulturarv (Mali) och har dessutom förklarat att miljöbrott kan bli föremål för åtal.

123

stycken medlemsstater.

42

åtal har väckts.

UTTRÄDEN

ETT LAND KAN LÄMNA ICC om dokument lämnas in till FN. Utträdet träder i kraft efter ett år. Burundi har lämnat ICC och Filippinerna lämnade i mars in begäran om utträde. Gambia och Sydafrika har dragit tillbaka sina utträden.

NÄR BILDADES ICC?

SOMMAREN 1998 HÖLLS en FN-konferens i Rom. Den 17 juli 1998 röstade 120 länder för att inrätta en permanent domstol, ICC. Irak, Israel, Jemen, Kina, Libyen, Qatar och USA röstade emot medan 21 länder lade ned sina röster. Det beslöts att när 60 länder hade ratificerat Romstadgan så skulle domstolen upprättas. Det hände 1 juli 2002. ICC har inte möjlighet att beivra brott som begicks före det datumet.

KRITIK OCH MOTSTÅND

UNDER PRESIDENT GEORGE W BUSH använde USA kraft för att bekämpa ICC och en lag antogs år 2002 för att förhindra att amerikaner någonsin skulle hamna inför ICC. Lagen kallades allmänt "Hague Invasion Act" då dess yttersta konsekvens skulle bli en landstigning i Haag för att frita amerikaner ur ICC:s häkte.

Under senare år har en rad afrikanska länder kritiserat ICC för att vara anti-afrikansk då endast situationer i Afrika har blivit föremål för rättegångar. I en del av fallen handlar det dock om länder som själva begärt att ICC ska ingripa.

ICC har också kritiserats för långsamhet och för illa underbyggda åtal. I fallet Kenya kollapsade åtalet mot sex ledare, däribland nuvarande presidenten **Uhuru Kenyatta**, för påstådd roll i våldsamheterna efter valet år 2007. I fallet Libyen har ICC efter sju år inte kunnat hålla en enda rättegång.

Den 8 juni frikändes Kongos tidigare vicepresident **Jean-Pierre Bemba** med tre röster mot två i ICC:s kammare för överklagan. Han hade tidigare dömts till 18 års fängelse då hans rebellgrupp MLC i Centralafrikanska republiken år 2002 våldtog ett stort antal kvinnor, män och barn. Det var ett stort bakslag för åklagarsidan som hade åtalat Bemba för befälsansvar och velat få honom dömd för massvåldtäkterna.

UNDERSÖKNINGAR

OFFICIELLA: Burundi, Centralafrikanska republiken, Demokratiska republiken Kongo, Elfenbenskusten, Georgien, Kenya, Libyen, Mali, Sudan (Darfur), Uganda.

PÅGÅENDE PRELIMINÄRA: Afghanistan, Colombia, Filippinerna, Guinea, Irak, Komorerna, Nigeria, Palestina, Ukraina, Venezuela.

Jean-Pierre Bemba.
FOTO: ICC

STOPP. En lag i USA ska förhindra att amerikansk personal hamnar inför ICC.

FOTO: GETTY IMAGES

Välbesökt årsmöte

Årsmötet i Göteborg lockade fler deltagare än på flera år. Bland besluten fanns att personer under 18 år får kostnadsfritt medlemskap.

TEXT: ULF B ANDERSSON,
MARINA HENRIKSON

Amnestys årsmöte på Folkets Hus den 4-6 maj inleddes med tal av den kända kulturprofilen *Olivia Bergdahl* och slutade med val av ny ordförande och beslut om kostnadsfritt medlemskap i Amnesty för personer under 18 år. Däremellan hade det handlat om utveckling av den interna demokratin i svenska Amnesty, "Vi och dom"-retorik i den offentliga debatten, samtycke i sexualbrottslagstiftningen, tiggeriförbud och sommarens General Assembly, GA, det högsta beslutande organet inom Amnesty International.

Amnesty i Sverige fortsätter att tillämpa direkt demokrati för sina beslut, det vill säga att alla drygt 98 000 medlemmar har rätt att vara med på årsmöten och rösta, både i val och på de olika motioner och förslag som har lagts fram. I år var det cirka 250 personer som hade anmält sig som röstberättigade på årsmötet, den högsta siffran på länge. Vid årsmötet i Stockholm förra året hade 171 röstberättigade medlem-

"Vi kunde skicka vidare över 62 miljoner kronor."

mar anmält sig. För deltagarna var det i år kostnadsfritt att delta på årsmötet vilket anses ha bidragit till det ökade intresset.

Sektionens kassör *Mårten Rosander* kunde presentera ett rekordår för Amnesty där intäkterna år 2017

uppgick till 148 miljoner kronor. Den svenska sektionen kunde skicka över 62 miljoner kronor vidare till den internationella rörelsen.

När det gäller medlemsantalet har svenska Amnesty ännu inte återhämtat sig efter beslutet om po-

HÖGT I TAK. Årsmötesdeltagare samlade till diskussion om demokratin inom svenska Amnesty.

FOTO: ANNIE BECKMAN

För en
fyllig bevakning
av årsmötet se:
www.amnestypress.se och sök på
ÅRSMÖTE2018

när det finns möjligheter att reellt påverka, till exempel inför internationella beslut i GA.

– Vi vill stärka medlemmarnas deltagande i styrningen av organisationen, sade *Lars Gäfvert* från sektionstyrelsen när årsmötesdeltagarna samlades till en workshop om styrelsens förslag till ökad demokrati. Vi är en enhetlig organisation med gemensamma prioriteringar och vi vill se fler forum för konsultation och dialog som ska öka medlemsinflytandet.

Beslutsprocesserna inom Amnesty har förflyttats till internationell nivå där Global Assembly från och med i år är det högsta beslutande organet där också internationell styrelse väljs. Amnestys första GA kommer att hållas i Warszawa i juli. Modellen att sektionerna och strukturerna har röster efter medlemsantal har nu bytts ut till en modell där alla har en röst var. På årets GA kommer Amnesty fatta beslut om en ny policy i abortfrågan, ramar för en policy för narkotikakontroll ska antas och arbetet med klimatfrågan ska diskuteras.

Tania Reneaum, generalsekreterare i Amnestys sektion i Mexiko, berättade för årsmötet om ett land i människorättskris. *Enrique Peña Nieto* har varit Mexikos president sedan år 2012, och efterträdde *Felipe Calderon* som inledde kriget mot droghandel

Vad var bäst i år?

PETER LJUNGLÖF

46 år, Göteborg, medlem sedan 2014, första årsmötet.

– Det var två saker som jag fastnade lite extra för. För det första var det invigningstalet av *Olivia Bergdahl*, och sedan talet på lördagskvällen av *Ali Gharavi* som suttit fängslad i Turkiet.

REBECCA HÄRD

23 år, Göteborg, medlem sedan 2018, första årsmötet.

– Jag tyckte mycket om passet om narkotikapolicyn. *Maja Åberg* förklarade det hela på ett så bra sätt så att jag nu förstår sambanden mellan olika faktorer.

GILL WIDELL

69 år, Brännö, medlem sedan 1970-talet, sjätte årsmötet.

– Det var väldigt intressant att höra om Amnestys arbete runt kriminaliseringsfrågan av narkotika i olika länder. Att lagstiftningen är anpassad efter klass, alltså att det är olika lagar för olika människor beroende på klass i vissa länder.

ERVIN ULJEDAL

32 år, Jönköping, medlem sedan 2016, första årsmötet.

– Jag tyckte mycket om seminarierna generellt. Sedan var det väldigt givande att få sitta i mindre grupper och diskutera under workshoppen om ökad medlemsdemokrati. Det var en bra lösning för att inkludera medlemmarnas åsikter. Jag tror att fler vågade prata på grund av storleken på grupperna.

BO LINDBLOM

88 år, Laholm, medlem sedan 1969, femtonde årsmötet.

– Att få lyssna till vår vän från Mexiko; *Tania Reneaum*. Jag har själv jobbat med Mexiko och Centralamerika mer generellt under en period. Jag är väl insatt i starten av Amnestys sektion i Mexiko och dess tidiga historia.

TEXT: MARINA HENRIKSON

GENERALSEKRETERARMÖTE. Tania Reneaum från Mexiko och Anna Lindfors från Sverige på årsmötet i Göteborg.

FOTO: ANNIE BECKMAN

Amanda har ordet

Vid årsmötet i Göteborg valdes **Amanda Jackson** till ny ordförande för Amnestys svenska sektion. Amanda Jackson har ett mångårigt engagemang i Amnesty och efterträder Tora Törnquist.

TEXT: MARINA HENRIKSON FOTO: ANNIE BECKMAN

Varför har du engagerat dig så starkt för Amnesty och kampen för mänskliga rättigheter?

– Jag har varit engagerad i Amnesty sedan jag var ganska ung. Jag kommer från en familj där man pratat väldigt mycket om globala frågor. Det har alltid varit en självklarhet för mig att engagera mig i denna typ av frågor, både när det gäller miljöfrågor och mänskliga rättigheter.

Varför ville du bli ordförande?

– Det är inget som varit någon specifik plan. Jag har suttit i styrelsen i fyra år, och nu kom den här möjligheten och frågan upp och då tänkte jag att det vore roligt att fortsätta engagemanget i styrelsen i en ny roll.

Hur skulle du vilja beskriva ordförandens roll i Amnesty?

– Rollen innebär att leda styrelsen och tillsammans med styrelsen vara medlemmarnas representant och sektionens högst beslutande organ mellan årsmötena. Det innebär också att driva den svenska sektionens frågor i den internationella rörelsen samt såklart ett arbetsgivaransvar gentemot generalsekretären.

Vilken är din främsta styrka?

– Jag är nog en diplomatisk aktivist och är van vid att jobba med

komplexa frågor. Sedan har jag ett starkt inre driv, jag brukar ligga i och ger inte upp så lätt utan har tålamod att fortsätta – även i motvind.

Du har ju en del erfarenhet från bolagsvärlden. Finns det en vilja hos företagsledare att arbeta för mänskliga rättigheter? Också om det påverkar lönsamheten?

– Det är svårt att uttala sig generellt för hela näringslivet, men det jag kan säga är att jag ser en positiv utveckling på många håll. Jag har jobbat med de här frågorna i många år inom näringslivet och MR-frågorna är väldigt mycket mer på agendan nu inom stora företag och organisationer. Sedan finns det också såklart många utmaningar, kopplat till exempelvis globala komplexa leverantörskedjor i länder med ibland svagt skydd för mänskliga rättigheter.

Vilken är ordförandens viktigaste uppgift de kommande två åren?

– Vi har flera stora viktiga processer på gång nu inom rörelsen, såsom medlemsdemokratiöversynen och jämlikhetsarbetet, och de kommer att vara viktiga uppgifter den närmaste tiden. Att vara den svenska sektionens röst i den internationella rörelsen är en annan

viktig del. Sedan tror jag vi bör titta på styrelsens arbetsbörda. Styrelsen består också av ideella krafter och det får inte bli för tungt att engagera sig i styrelsen, för då får vi på sikt svårt att hitta kompetenser till det arbetet.

Styrelsen satsar på att utveckla medlemsdemokratin. Hur vill du se att den svenska sektionen av Amnesty utvecklas?

– En av Amnestys viktigaste bitar är att vi samlar människor som vill stå upp för mänskliga rättigheter. Aktivister, medlemmar och personal samverkar för att sätta press på de som kränker mänskliga rättigheter, och det är vår styrka. Vi behöver ständigt se över hur vi kan stärka möjligheten för medlemmar att påverka rörelsen, och på olika sätt skapa arenor för människor att engagera sig.

Vilka är de största utmaningarna för Amnesty i en svensk kontext?

– Det allt mer polariserade samhällsklimatet är en utmaning. Men det är också det som gör att vi verkligen behövs, även i en svensk kontext.

I juli ska du åka till Global Assembly, Amnestys nya högsta styrande organ. Vad är dina tankar inför det mötet?

– Det kommer bli jättespännande. Vi är ju en liten delegation som åker så jag tror att det kommer att bli en del jobb men också väldigt intressant.

Är du orolig för motsättningar kring den narkotikakontrollpolicy som ska tas upp på Global Assembly?

AMANDA JACKSON

ÅLDER: 42 år.

BOR I: Stockholm.

UTBILDNING: Har studerat företagsekonomi vid Stockholms universitet samt internationell rätt vid Nottingham University i Storbritannien.

YRKESERFARENHET: Arbetar som hållbarhetschef på ett europeiskt bolag.

AMNESTYERFARENHET: Sammanlagt cirka sju år. Varit engagerad i en lokalgrupp och Amnesty Business Group samt suttit i styrelsen sedan år 2014.

– Jag tror absolut att det kan finnas olika syn på såväl policyn i sin helhet som på sakfrågor i policyn. Men jag är inte orolig.

Finns det några människorättsfrågor du känner extra starkt för?

– Jag är av övertygelsen att dessa frågor hänger ihop. Med det sagt så är diskriminering en fråga som omöjliggör många andra rättigheter, så därför är det ju ett extremt viktigt perspektiv att ha med i alla diskussioner. ■■■

İdil Eser om den absurda tiden i häkte

113 dagar. Så länge satt **İdil Eser**, generalsekreterare för Amnesty Turkiet, fängslad. Hon är släppt mot borgen och deltog den 9 maj på svenska Amnestys årsmöte.

TEXT: JENNIE AQUILONIUS

Gräshoppan är vackert grön. Den klättrar på den grå fängelseväggen. İdil Eser och den andra kvinnan i cellen pratar länge om gräshoppanns färg. Hur har den ens kommit in hit? Murarna är höga och pryds av taggtråd längst upp.

– Jag saknade naturen och färgerna. Jag sade att jag skulle komma ihåg gräshoppanns klara, gröna färg

för alltid. Jag tyckte också om när det regnade, det gav en känsla av natur och normalitet, berättar İdil Eser för Amnesty Press.

Hon sitter på en mönstrad pall i Folkets hus i Göteborg. Ler ofta när hon berättar om de 113 dagarna i fängelse. Hennes vänner säger att hon alltid ler. Den svarta humorn har varit İdil Ersers verktyg för att hantera tiden i fängelset. Att se det

Kafkaliknande i att hon och nio andra mänskliga rättighetsaktivister greps den 5 juli 2017:

– Det är så absurt och överklagt att det är skrattretande. De flesta av oss är över 50 år och har ingen historia av att utöva eller stötta våld. Vi har alla jobbat inom civilsamhället med civila och mänskliga rättigheter.

En månad tidigare greps också Amnestys hedersordförande i Turkiet, Taner Kılıç. Han sitter fortfarande i häkte och nästa domstolsförhandling ska hållas den 21 juni.

İdil Eser och de andra människorättsförsvararna var på en utbildning i digital säkerhet och stresshantering. På mötet fanns också den svenske IT-konsulten Ali Gharavi. En tanke med mötet var att människorättsaktivister utsätts för mycket stress, och att de även skulle få möjlighet att slappna av och vila. Det blir tvärtom. På förmiddagen den tredje dagen avbryter polisen workshopen och säger ”Upp med händerna”. İdil Eser fylls av en surrealistisk känsla. De förs till polisstationen och senare till ett högsäkerhetsfängelse.

– Det tog lång tid innan vi fick veta vad vi var anklagade för. Jag förstår fortfarande inte hur vi kan vara anklagade för så många saker. Det är skrivet på ett så konstigt sätt. Jag är inte ens säker på om jag ➤

FRIA MOT BORGEN. İdil Eser och Ali Gharavi under seminariet ”Shrinking space – A case study” som avslutade Amnestys årsmöte i Göteborg.

FOTO: ANNIE BECKMAN

I GÖTEBORG. İdil Eser, generalsekreterare för Amnesty i Turkiet, är fri mot borgen.

FOTO: ANNIE BECKMAN

FRI. İdil Eser (till vänster) efter att hon den 26 oktober 2017 frigivits ur häkte i Istanbul.

FOTO: BEGUM BASDAS /AI TURKEY

➤ är anklagad för att samtidigt vara medlem i tre terrororganisationer med olika ideologier, eller att stötta dem utan att vara medlem, vilket är ett nytt brott i Turkiet.

İdil Eser förlorar friheter som hon aldrig tänkt på som friheter. Som att behöva be vakten i häktet om lov att gå på toaletten eller att inte kunna välja vad hon ska äta. I början får hon inte träffa någon utom sin advokat, då en timme i veckan.

Oktober 2017 släpptes İdil Eser och sju andra aktivister mot borgen, två hade fått gå tidigare. Men fallet är inte nedlagt.

– Jag tror att det kommer att ta minst några dagar till i rätten, säger hon. Även om vi blir frikända kan åklagaren överklaga domen, och om vi inte blir frikända kommer våra advokater att överklaga. Så

det dröjer innan det kommer en slutgiltig dom.

Nästa rättegångsdatum är den 21 juni, några dagar innan det nyval som president Recep Tayyip Erdoğan har utlyst den 24 juni.

İdil Eser berättar att Amnesty och andra organisationer som inte har stängts ner i Turkiet fortsätter arbeta. Turkiska Amnestys högsta prioritet är yttrandefriheten, Turkiet är det land i världen med flest fängslade journalister, och situationen för mänskliga rättighetsförsvare är besvärlig. De flesta İdil Eser känner har gripits, fått sparken eller är fria mot borgen.

– Särskilt hbtq-organisationer är under stark press, förklarar İdil Eser. Två år i rad har de inte tillåtits att ordna Pride. Det vore bättre för civilsamhället om undantagstill-

ståndet lyftes och om de indragna rättigheterna kunde återställas. Kvinnoorganisationer kan fortfarande verka, även om de också har mycket emot sig och våldet mot kvinnor ökar.

Vad kan omvärlden göra?

– Mänskliga rättigheter borde tas upp i varje kontakt med länder som har problem på det området, svarar hon. Det gäller inte bara Turkiet utan också länder som Polen, Ungern, Filippinerna, och även Trump. Mänskliga rättigheter försämrats på global nivå. Det ska vara konkreta krav och steg, det ska också finnas belöningar och avgifter utifrån om stegen tas eller inte.

– Kampanjer fungerar definitivt. Vi är ett levande bevis på det, annars hade vi inte släppts efter fyra månader. Det är viktigt att hålla i den internationella solidariteten och sätta press på Turkiet, säger İdil Eser. ■■■

DAGS ATT MÄTA JÄMLIKHET

Amnesty vill samla in så kallad jämlikhetsdata för att skapa en mer inkluderande organisation. Frågan om att föra statistik över till exempel etnicitet och religion har länge varit känslig i Sverige.

TEXT: JENNIE AQUILONIUS

”S kulle ni säga att män statistiskt sett tjänar mer än kvinnor? Hur vet ni det? säger Yonnas Seyoum, projektledare och ansvarig för Amnestys jämlikhetsarbete.

Han ställer frågan till det tiotal personer som sökt sig till seminariet ”Så skapar vi ett Amnesty med ökad jämlikhet” på organisationens årsmöte.

Svaret, förklarar Yonnas Seyoum, är att vi samlar in data baserat på kön. Sverige för inte statistik utifrån de andra sex diskrimineringsgrunderna: könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, religion

eller annan trosuppfattning, funktionsnedsättning, sexuell läggning och ålder. I USA, Storbritannien och andra länder förs statistik över bland annat ”ras” och religion.

– Därför kan vi inte veta om det förekommer en diskriminerande struktur. Vi kan på goda grunder anta att det finns, det finns en del forskning, men vi kan inte veta om en grupp är diskriminerad. Därför ska vi mäta det inom Amnesty, säger Yonnas Seyoum.

Som en del i jämlikhetsprojektet vill Amnesty göra en enkät som utgår från de sju diskrimineringsgrunderna samt social härkomst. Det ska ske anonymt, frivilligt och varje deltagare definierar sig själv. Syftet är att mäta representationen för att se om Amnesty speglar samhället och se om det finns skillnader i hur olika grupper bland medlemmar och anställda upplever organisationen.

Men, säger Yonnas Seyoum, jämlikhetsdata är inte oproblematiskt. En del kan uppleva det som kränkande att svara på frågor om etnicitet, religion och sexuell läggning. Det kan också vara känsligt för grupper som har en historia av att bli registrerade, som romer och samer. Därför är det viktigt att jobba med kommunikation och information om varför enkäten görs. En viktig skillnad mellan jämlikhetsdata och registre-

ring är att det förstnämnda inte är kopplat till person.

Bland deltagarna finns Johanna Westeson, ansvarig för diskrimineringsfrågor på Amnesty. Hon upplever att de som oftast reagerar starkast på den här typen av frågor är personer från privilegierade grupper som aldrig har behövt fundera över sin etnicitet eller sexuella läggning.

Statistik om till exempel etnisk bakgrund har varit en känslig fråga i Sverige sedan andra världskriget. Många kopplar ihop det med rasbiologi och register. Det finns också de som vill se statistik över etnisk härkomst och brottslighet. Hur ser ni på det?

– Det är en stor pedagogisk utmaning. Det gäller för oss att förklara ett, varför vi gör det: vi vill synliggöra orättvisor och ojämlikhet för att kunna åtgärda det, och två, hur vi gör det: nämligen att det inte kommer att kunna kopplas till person. Det finns också en svensk självbild av att vi är ett färgblindt samhälle, att alla har samma chans och ska vi verkligen hålla på och kategorisera människor och ställa grupp mot grupp? Men vi vet att det finns diskriminering på alla möjliga grunder i Sverige och så länge vi inte har fakta och underlag går det inte att designa rätt åtgärder, svarar Johanna Westeson, ansvarig för diskrimineringsfrågor på Amnesty. ■■■

VAD VET VI? Yonnas Seyoum är projektledare för jämlikhetsprojektet på Amnesty.

FOTO: ANNIE BECKMAN

Nordirland: ABORTFÖRBUDET BESTÅR

NORDIRLAND

HUVUDSTAD:
Belfast

POLITIK:
Del av Storbritannien med självstyre. När den irländska fristaten skapades 1922 behöll Storbritannien kontrollen över Nordirland. Från 1969 till 1998 pågick en väpnad konflikt där 3 254 personer dödade och 50 000 skadades. 41,6 procent definierade sig år 2011 som protestanter och 40,8 procent som katoliker.

YTA:
14 130 km².
(Sverige
449 964 km²)
BEFOLKNING:
1,9 miljoner.

DEN 25 MAJ GICK REPUBLIKEN Irland till folkomröstning i abortfrågan. I Nordirland finns en av Europas strängaste abortlagstiftningar. Trots kritik från FN-organ och Amnesty International har lagarna inte förändrats. Amnesty Press besökte Nordirland inför omröstningen i Irland.

TEXT OCH FOTO: **MATTIAS LUNDBLAD OCH JOHANNES FRANDSEN**

Storbritannien är Nordirland ensamt om att i princip ha totalförbud för abort. Sedan i januari 2017 ligger arbetet i Nordirlands parlament, Stormont, nere och styret sker i praktiken direkt från London. I republiken Irland gick väljarna den 25 maj till folkomröstning i frågan om att ta bort det grundlagstillägg som i det närmaste totalförbjuder abort.

Kanske kan en liberalisering i republiken spilla över på den politiska viljan i Nordirland? Det har i alla fall fått gruppen Both Lives Matter att ge sig ut på vägarna för att motverka det med föreläsningar på hotell och köpcentra. I konferensrummet på hotellet i Craigavon sitter ett tiotal personer och samtalar. Folkmassorna har uteblivit och en projektor visar ett tomt skrivbord istället för den planerade powerpoint-presentationen.

– Vi motsätter oss en definition av kvin-

Dawn MacAvoy

nors rättigheter baserad på tillgång till abort. Vi tycker att man glömmer bort att två liv är inblandade, säger ordföranden Dawn MacAvoy och menar istället att Nordirland brister i vilket stöd man ger kvinnor under och efter graviditet.

Abortlagstiftningen i Nordirland baseras på 1861 års "Offences Against The Person Act 1861", då hela den irländska ön lydde under Storbritannien, och anger straffet för abort till livstids fängelse.

När Storbritannien moderniserade sina abortlagar år 1967 följde inte Nordirland med, trots att det var kvar som del i Förenade kungadömet. Graden av självstyre har varierat under Nordirlands stormiga historia, och

att man ännu behåller sina abortlagar hör samman med att man har sitt eget justitiedepartement.

I februari kom CEDAW-kommittén, som övervakar FN:s konvention om eliminering av diskriminering av kvinnor, med en rapport där man uttrycker att Nordirland utsätter kvinnor för "allvarliga och systematiska brott" mot mänskliga rättigheter genom att ställa dem inför valet att resa utanför Nordirland eller att fullfölja graviditeten.

Trycket på Nordirland ökar alltså, men parlamentsledamoten Clare Bailey tror inte att det kommer att spela så stor roll. Hon representerar Green Party och är en stark röst i arbetet för rätten till abort.

– Vi har sett så mycket påtryckningar i så många frågor i vår livstid, och ingen förändring. Mänskliga rättigheter är inte ett område där vi har självstyre. CEDAW

kommer med jämna mellanrum och talar om hur regeringen misslyckas med kvinnors tillgång till abort i Nordirland, och ändå görs ingenting.

Hon tror inte att resultatet i folkomröstningen i Irland kommer ha så stor betydelse för Nordirland.

– Det kommer att påverka oss på samma sätt som Irlands legalisering av samkönade äktenskap – inte alls. Men visst blir det lite lättare att debattera med folk, säger Clare Bailey.

Clare Bailey beskriver det politiska klimatet i Nordirland som att man röstar efter identitet istället för politiskt innehåll. Detta går långt tillbaka i historien, och tydligast till den långa konflikt som rasade

ETT BROTT. Polisen ingriper den 31 maj när kvinnor säger sig ha tagit abortpiller utanför domstolen i Belfast.

FOTO: DAVID YOUNG /PA/TT

"När hon till slut beställde abortpiller, angav de henne till polisen."

KÄNSLIG FRÅGA. Abortfrågan är mer känslig än andra väggmålningar i Belfast, konstaterar Emma Campbell.

från 1960-talet fram till fredsavtalet 1998 och som fortfarande färgar politiken.

– Det var en mansdominerad konflikt, och frågor som rörde kvinnors jämställdhet var aldrig på tapeten. Vid den första debatten efter fredsavtalet lyftes abortfrågan, men det blev bara en klapp på ryggen och alla höll med om att allt var bra som det var, säger hon.

Clare Bailey

Clare Bailey menar att abortfrågan blivit en bricka i det politiska spelet när den brittiska konservativa regeringen efter valet 2017 gjort sig beroende av det nordirländska socialkonservativa Democratic Unionist Party, DUP.

– All progressiv lagstiftning skulle slå in en kil i den svaga brittiska regeringen, säger hon.

Den brittiska regeringens lösning är att nordirländska kvinnor har tillgång till övriga Storbritanniens sjukvårdssystem, vilket sedan en kort tid tillbaka är kostnadsfritt. Clare

Bailey beskriver ändå abort som i högsta grad en klassfråga:

– De som har råd att resa gör det. De som inte har råd, inte får ledigt eller lever i en våldsam relation kan inte. Ännu svårare är det för nyanlända flyktingar och asylsökande som sitter fast.

Enbart livshotande fall är skäl för laglig abort inom Nordirlands gränser, och förra året utfördes 13 aborter. Förutom resor till England, sköts aborter därför på egen hand med hjälp av abortpiller som beställs genom olika organisationer. Det är straffbart, både för den som genomgår en abort, och den som möjliggör den.

Den som känner till att ett brott har begåtts har också anmälningsskyldighet, och det gäller även sjukvårdspersonal – en rest av konflikten, för att förhindra terrordåd. År 2014 anförtrodde sig en 19-åring till dem hon bodde med, att hon sparade för att resa till England. Tiden rann ut, och när hon till

”Enbart livshotande fall är skäl för laglig abort”

slut beställde abortpiller, angav de henne till polisen. Följden blev en villkorlig dom.

Ett pågående rättsfall gäller en mamma som gav abortpiller till sin 14-åriga dotter som blivit gravid i en våldsam relation.

Green Party samarbetar med gräsrotsrörelser. En av dem är ”Alliance 4 Choice”, som startades år 1996 med målet att Nordirlands lagar ska harmoniseras med Storbritannien. En del av verksamheten är att finnas till stöd för kvinnor som går igenom abort på egen hand i Nordirland eller som måste resa.

Ordföranden Emma Campbell tar emot på kontoret i skuggan av en av Belfasts så kallade fredsmurar som under konflikten restes för att förhindra sektaristiskt våld. På muren finns gott om graffiti, och organisationens budskap målas ständigt över. En symbol för hur känslig abortfrågan är, menar Emma Campbell:

– Häromkring finns mängder av kontroversiella väggmålningar men vår är den enda som målas över.

Hon bodde från tonåren i London men kom som 30-åring hem till Belfast för att ta en masterexamen i dokumentärfotografi. Det

var först då det slog henne hur Nordirlands lagar ser ut.

Sedan dess har abortfrågan präglat Emmas liv.

En av organisationens politiska kampanjer var att publicera ett offentligt brev med 200 underskrifter, för att belysa det absurda i att all inblandning i abort är straffbart.

– ”Kom och arrester oss”, ville vi säga till myndigheterna. ”Arrester en, arrester alla”!, säger Emma Campbell.

De hade insett att det mest var inom en ”aktivistbubbla” som man alls kände till pillren. Med brevet kunde de rekommendera organisationer att vända sig till för den som behöver hjälp. Uppmärksamhetens baksida var fler beslag i tullen, och att aktivister fick sina hem genomsökta av polis. Emma Campbell tror att det var ett sätt att skrämmas.

Emma Campbell menar att lagarna inte är i linje med människors åsikter.

– Flera undersökningar visar att en stor majoritet i Nordirland, oavsett vilken falang man tillhör, sannolikt skulle stödja en ändring av abortlagarna, säger Emma Campbell. Människor röstar inte på ett parti för dess sociala politik, utan trots den. Det visar vilken brist på demokrati vi har. ■■■

Efter Irlands omröstning

SEDAN JA-SIDAN VUNNIT folkomröstningen i Irland kommer nu en ny abortlag införas där det väntas bli tillåtet för kvinnor med abort till vecka 12. I London krävde parlamentsledamöter och även flera regeringsmedlemmar att frågan om abort i Nordirland nu måste upp på dagordningen.

Premiärminister **Theresa May** avvisade dock kraven och sade att beslut måste tas i Nordirland. Arbetet i Stormont, det nordirländska parlamentet, ligger dock nere sedan regeringen kollapsade förra året.

Sedan Långfredagsavtalet 1998 om fred i Nordirland har

en koalition av DUP, det demokratiska unionistpartiet, och Sinn Féin delat på makten. Theresa Mays konservativa regering i London är beroende av stödet från DUP. Hon anses därför vara mycket ovillig att riskera sin regering genom att reta upp DUP med ett beslut i abortfrågan. Det socialkonservativa DUP dominerar bland protestanter i Nordirland och är hårdföra abortmotståndare. Sinn Féin och socialdemokratiska SDLP, vilka har sin bas bland den katolska befolkningen, är för reformer i abortfrågan i Nordirland.

ULF B ANDERSSON

HÖGEREXTREMA

oroar Amnesty i Ukraina

ANGREPPEN FRÅN HÖGEREXTREMA eller nazistiska grupper har blivit vardag i Ukraina, och det går inte att lita på skydd från polisen. Det sade Oksana Pokaltjuk, generalsekreterare för ukrainska Amnesty, när hon besökte Sverige i april.

TEXT: CHARLIE OLOFSSON

Särskilt stor är risken för attacker vid event som sätter fokus på hbtqi-frågor, feminism eller romers rättigheter, berättar Oksana Pokaltjuk.

Hon berättar om attacken mot dokumentärfilmfestivalen Docudays, som Sverige var med och finansierade, som hölls i Kiev i slutet av mars. Ett 50-tal högerextremister angrep festivalen.

– Efteråt fanns de kvar i området och vi fick beställa en buss för att deltagarna skulle kunna ta sig därifrån på ett säkert sätt, säger Oksana Pokaltjuk. Polisens insatser var bristfälliga. Det ska Sverige, som finansiär känna till.

Just angreppen från högerextrema – och bristen på skydd – är ett stort problem för människorättsaktivister i Ukraina, menar Oksana Pokaltjuk.

– Vi anlitar privata säkerhetsbolag vid vissa event för vi kan inte lita på att polisen kommer. Det är verkligen ett problem och här behöver vi internationellt stöd, säger hon.

Oksana Pokaltjuk berättar också att romer är särskilt utsatta för nazistiska gruppers våld. Den 21 april genomförde till exempel

gruppen C14 en mycket uppmärksam attack mot ett romskt läger i Kiev. En video som gruppen publicerade visar familjer som flyr undan stenkastning och tårgas.

Ukrainska Amnesty gick snabbt ut och fördömde attacken i sociala medier. Samtidigt rasade de xenofoba angreppen.

– Det fick mig att på allvar inse hur stark avhumaniseringen av romer är. Jag blev chockad över kommentarerna i vårt flöde. Jag hade inte förstått att hatet är så starkt, säger Oksana Pokaltjuk.

Efter två dagars intensiv debatt om attentatet, både

i Ukraina och internationellt, fördömdes dådet till slut av Ukrainas inrikesminister som även meddelade att en utredning av händelsen ska tillsättas.

– Det visar för mig att våra påtryckningar har betydelse, säger Oksana Pokaltjuk.

Under sitt föredrag på Amnestys huvudkontor i Stockholm visade hon bilder från internationella kvinnodagen, då flera demonstrationer i olika delar av Ukraina angreps av högerex-

Oksana Pokaltjuk

trema. I Kiev skadades upp till tio personer och i Uzhgorod i västra Ukraina attackerades marschen med röd färg. En demonstrant fick den giftiga färgen i ögat och har efter det fått nedsatt syn.

Under sitt Sverigebesök satte hon också fokus på situationen på Krim. Där har den muslimska krimtatariska folkgruppen haft det svårt sedan den ryska annekteringen inleddes år 2014. Den som tillhör gruppen löper risk att, utan grund, anklagas för islamistisk terrorism.

– De lever under stor press och utsätts bara på grund av vilka de är. Många har fängslats på Krim och religiösa sammankomster kan bara hållas i absolut hemlighet, säger Oksana Pokaltjuk.

Situationen i Ukraina är komplex med pågående konflikt i östra delen av landet mellan de ryskstödda separatisterna i Luhansk och Donetsk och regeringssidan vilket lett till hundratusentals personer på flykt inom landet.

Majdan-protesterna i centrala Kiev ledde till att president Viktor Janukovyč i februari 2014 tvingades avgå och flydde till Ryssland. Ryssland annekterade i mars 2014 Krim och

i april 2014 inleddes strider i östra Ukraina när Luhansk och Donetsk utropades som "folkrepubliker".

Trots avtal om vapenvila är läget i regionen fortsatt osäkert och rapporter fortsätter komma om våld mot civila.

– Det är omöjligt för oss att arbeta i de här områdena som det är nu. Vi måste vara väldigt försiktiga för om vi har kontakt med personer där kan vi i värsta fall förvärra situationen för dem, säger Oksana Pokaltjuk.

Hon beskriver det som att utvecklingen i Ukraina inte går entydigt åt ett håll, utan att bakslag och framsteg sker om vartannat. Regeringen antog nyligen en läroplan för grundskolan som slår fast att mänskliga rättigheter ska tas upp i undervisningen – ett direkt resultat av Amnestys arbete, enligt Oksana Pokaltjuk. Samtidigt går högerextrema grupper fria efter attentat och journalister hindras i sitt arbete, konstaterar hon.

Amnesty har till exempel protesterat mot fängslandet av journalisten Vasyl Muravytskyi, som greps i augusti 2017 efter att han hade ifrågasatt regeringens agerande i östra Ukraina. Han anklagas godtyckligt bland annat för högförräderi och för deltagande i terrororganisation. ■■■

PÅ MARSCH. Medlemmar i partiet Nationella kåren deltar i en högernationalistisk marsch i Kiev den 3 april. Kärnan i partiet kommer från Azov-bataljonen, en nazistisk frivilligmilis som bekämpade separatisterna i östra Ukraina innan de integrerades i ukrainska armén.

FOTO: SERGEI SUPINSKY/AFP/TT

”Vi kan inte lita på att polisen kommer.”

VAL MED VÅLD OCH CENSUR

 BURUNDI. President **Pierre Nkurunziza** vann en folkomröstning i Burundi den 17 maj. 79 procent rapporterades ha röstat ja vilket kan ge presidenten möjlighet att sitta kvar till år 2034. Landet har varit i politisk kris sedan våren 2015 (se Amnesty Press nummer 2/2016). Folkomröstningen kännetecknades enligt människorättsorganisationer av våld, påtryckningar och censur, där BBC och Voice of America förbjöds. Amnesty protesterade också mot att människorättsförsvaren **Germain Rukuki** den 26 april dömdes till 32 års fängelse för att ha "hotat statens säkerhet". **||||**

FASTSTÄLLD DOM MOT NABEEL RAJAB

 BAHRAIN. Den 5 juni fastställde en appellationsdomstol en fängelsedom på fem år för **Nabeel Rajab**. Han är en av Bahraains ledande människorättsförsvare och bland annat ordförande för Bahrain Center for Human Rights. Han hade i lägre rättslig instans dömts för att på mikroblogger Twitter år 2015 ha skrivit om påstådd tortyr i Jaw-fängelset och dödande av civila i kriget i Jemen från den koalition som leds av Saudiarabien.

Sedan de stora protesterna i Bahrain i samband med den Arabiska våren 2011 har Nabeel Rajab åkt in och ut ur fängelse. Hösten 2014 reste han runt i Europa och besökte då bland annat Sverige där han tackade för stödet från svenska Amnestygrupper. Sedan november 2014 har han utreseförbud från Bahrain och har suttit fängslad sedan i juni 2016. Tidigare i år dömdes han till två års fängelse för TV-intervjuer han gav 2015 och 2016.

– Det är skandalöst att Nabeel Rajab ska tillbringa en enda dag bakom galler enbart för att han använder sin yttrandefrihet på nätet, sade **Lynn Maalouf**, Amnestys utredningschef för Mellanöstern. **||||**

NYA TIDER. Den frigivne oppositionsledaren **Anwar Ibrahim** (till vänster) efter att han frigivits den 16 maj. I mitten, hans fru, **Wan Azizah Wan Ismail**, som leder Folkets rättviseparti, **PKR**.

FOTO: FAZRY ISMAIL/EPA/TT

En av Mahathir Mohamads första åtgärder efter valsegern för "Hoppets Allians" var därför att besöka kung **Muhammad V** och begära att Anwar Ibrahim skulle benådas. Det beviljades och Anwar Ibrahim frigavs den 16 maj, friad från de brott han dömts för. Det öppnar möjligheten för att han kan ställa upp i fyllnadsval till parlamentet och därmed förbereda det projekt som avbröts för 20 år sedan; att han efterträder Mahathir Mohamad som premiärminister.

Malaysisk politik har bjudit på en rad överraskningar; alliansen mellan Mahathir Mohamad och Anwar Ibrahim och att denna allians kunde vinna valet. Än så länge finns dock inga tecken på att den nya regeringen är beredd att ändra lagar som inskränker yttrande- och mötesfriheten, krav som Amnesty och andra människorättsorganisationer inte var sena att påpeka samtidigt som man jublade över att Anwar Ibrahim nu är fri.

ULF B ANDERSSON

FOTNOT: En längre intervju med Anwar Ibrahim finns i Amnesty Press 2/2014.

RUMÄNIEN OCH LITAUEN FÄLLDA FÖR CIA-SAMARBETE

EUROPADOMSTOLEN. Den 31 maj konstaterade Europadomstolen för mänskliga rättigheter i Strasbourg att Litauen och Rumänien kränkte de mänskliga rättigheterna för **Abd al-Rahim al-Nashiri** och **Zayn al-Abidin Muhammad Husayn**, också känd som **Abu Zubaydah**. De bägge männen utsattes för påtvingade försvinnanden och tortyr när de hölls i CIA:s hemliga fängelser i Litauen och Rumänien. Efter attackerna mot USA den 11 september 2001 kidnappade och torterade CIA misstänkta terrorister och höll dem i hemliga fängelser. De bägge männen sitter kvar i USA:s fångläger på Guantánamo. Tidigare har Polen, Italien och Makedonien fällts i Europadomstolen.

Domstolar i USA har inte kunnat ta upp fallen då regeringen åberopat "nationell säkerhet".

– Domslutet i Strasbourg är en viktig milstolpe i ansvarsutkrävandet för offren för dessa flagrant illegala handlingar, sade **Julia Hall**, Amnestys expert på kontrterrorism och mänskliga rättigheter. **||||**

Comeback för Anwar Ibrahim

 MALAYSIA. På några få dagar förändrades det politiska livet i Malaysia i grunden. Den 9 maj i år hölls val och för första gången sedan landets självständighet från Storbritannien 1957 blev det maktskifte efter ett val där inte mindre än 82 procent av väljarna deltog.

Najib Razak, var premiärminister från 2009 till valförlusten i år. Från en dag till en annan gick han från mäktig ledare till misstänkt brottsling. Han och frun **Rosmah Mansor** fick reseförbud efter maktskiftet och vid polis-

räder i mitten av maj mot parets bostäder hittades motsvarande 260 miljoner kronor i kontanter, därtill återfanns också stora mängder juveler och värdeföremål.

Valets segrare blev **Mahathir Mohamad**, som med sina 92 år gör comeback och blir världens äldsta premiärminister. Han styrde Malaysia med järnhand 1981 till 2003 och många hade förväntat sig att hans "kronprins", vice premiärminister **Anwar Ibrahim** skulle efterträda honom. Istället greps Anwar Ibrahim år 1998 och

ställdes inför rätta för ekonomiska brott och sodomi. Han satt i fängelse 1998–2004, hela tiden betraktad av Amnesty som en samvetsfånge. Samkonat sex är fortfarande ett brott i Malaysia enligt de lagar som den brittiska kolonialmakten införde. År 2015 dömdes han återigen för sodomi. I juni skulle Anwar Ibrahim ha avtjänat sitt straff men efter frigivningen ändå ha varit förhindrad att inneha ett politiskt ämbete.

Nu verkar det juridiska skådespelet ha fått sin slutpunkt efter 20 år.

FÄNGSLAD LÄRARE HUNGERSTREJKAR

 IRAN. **Esmail Abdi**, lärare och ledare i huvudstaden Teheran för lärarfacket ITTA, inledde den 24 april en hungerstrejk i protest mot att han är

fängslad och att fackföreningar förföljs i Iran. Han greps i juni 2015 då han hade planerat att delta på en kongress utomlands, arrangerad av Education International, lärarfackens internationella organisation. Han dömdes till sex års fängelse i en bristfällig rättegång och Amnesty betraktar honom som en samvetsfånge. **||||**

Nabeel Rajab

Esmail Abdi

SVEABORG 1918. Rödgardister hålls som krigsfångar på fästningen.

FOTO: WIKIPEDIA

FINLAND

HUVUDSTAD:

Helsingfors

POLITIK:

Tillhörde Sverige till år 1809 då Ryssland övertog styret. 6 december 1917 utropades självständighet som följdes av ett inbördeskrig. Hösten 1939 anföll Sovjetunionen. 1941-44 följde fortsättningskriget då Finland var allierat med Nazityskland. Sauli Niinistö omvaldes i år till president.

YTA: 338 424 km²
(Sverige: 449 964 km²)

BEFOLKNING:
5,5 miljoner.

AVRÄTTNING. Två röda soldater arkebuseras i Kiviniemi, Karelen, den 11 april 1918.

VAPRIIKKI PHOTO ARCHIVES/WIKIMEDIA

KRIGET SOM DELADE FINLAND

PÅ POST. Vita gardet i Leinola den 19 april 1918 sedan Tammerfors hade erövrats.

FOTO: VAPRIIKKI PHOTO ARCHIVES/WIKIMEDIA

Den 15 maj var det 100 år sedan det blodiga inbördeskriget i Finland avslutades. Kriget kännetecknades av stor brutalitet och under årtionden var sanningen dold om vad som hade hänt. Idag finns en ny öppenhet kring denna mörka period i Finlands historia.

TEXT: MARINA HENRIKSON

sen har nästan helt smält undan bland kobbar och skär när färjan en vardag kryssar fram mot Sveaborg, endast 15 minuters båtferd från centrala Helsingfors.

När färjan närmar sig ön tornar Sveaborgs fästning upp sig mitt i de ytterst natursköna omgivningarna. De före detta fånglägerbyggnaderna samsas idag med civila hyresbostäder, lekande barn i gula västar och flanerande turister. Dåtid och nu-

tid kräver en rättmätig del av samma plats.

På Sveaborg trängdes våren 1918 omkring 8 000 fångar från den röda sidan, och merparten av dessa var internerade i väntan på rättgång. Carita Wilenius-Rantala, utvecklingschef på Samfundet Ehrensverd, bor på ön och säger att det idag bor ungefär 850 personer här. De boende tycker att det känns trångt. Hon berättar om trängseln på ön under tiden för fånglägren: ➤

SVEABORG 2018. Dagens Sveaborg lockar många turister.

FOTO: MARTTI KAINULAINEN/TT

MASSAKER. Den 27–28 april 1918 dödade rödgardister omkring 30 fångar från den vita sidan i Viborgs fängelse.

FOTO: NATIONAL BOARD OF ANTIQUITIES/WIKIMEDIA

NY ÖPPENHET.
Carita Wilenius-
Rantala ser
positivt på hur
man på se-
nare tid hanterat
krigstraumat.

FOTO: MARINA
HENRIKSON

– I sju rum kunde man ha nästan 700 fångar. Alla kunde ju inte ens ligga ner på golvet på natten. Det fanns sedan vare sig sängar eller britsar att ligga på. Det här var ett av de värsta fånglägren på grund av att omständigheterna var så dåliga.

Hon berättar att den största andelen av de som dog på Sveaborg gjorde det som följd av sjukdomar eller svält. Hit skickades också folk som blivit dömda till döden. 71 fångar arkebuserades eftersom detta var ett av avrättningslägren.

nbördeskriget i Finland inleddes i slutet av januari 1918. Kriget och dess efterspel resulterade i att omkring 38 000 människor miste livet. Av dessa var 28 000 från den röda sidan och 13 500 av dem dog i något av de många fånglägren.

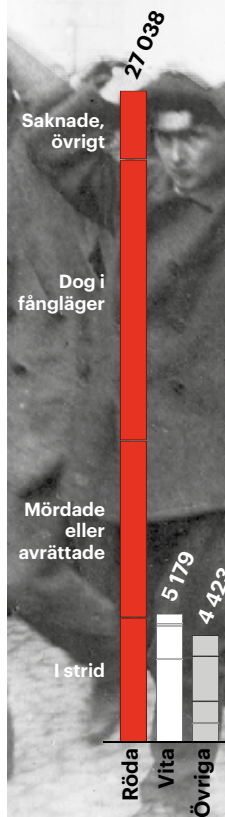
Konflikten stod mellan den röda sidan som mestadels bestod av socialdemokrater och personer med arbetarbakgrund, och den vita som överlag utgjordes av de borgerliga, konservativa och den finländska senaten. Därtill fick den röda sidan viss hjälp av ryska soldater och den vita sidan av svenska frivilliga och den tyska armén.

Krigsutbrottet hade många underliggande orsaker, men det som i huvudsak för-
anledde våldsamheterna var den politiska

KAMPEN MELLAN RÖDA OCH VITA

Ett blodigt inbördeskrig blev starten på det fria Finland. Cirka 38 000 personer dog under några månader 1918.

ANTAL DÖDADE

KRIGSSLUT. Efter krigsslutet placerades rödgardisterna i fångläger. I juni 1918 beräknas cirka 75 000 personer vara fångar.

utvecklingen i Ryssland med bolsjevikernas maktövertagande i november 1917, en utbredd matbrist och vida inkomstklyftor i Finland vilket resulterade i laglöshet och ett oroligt samhällsklimat, samt en inrikespolitiskt kaotisk situation.

Kriget har beskrivits som exceptionellt grymt och blodigt. Brutaliteten under kriget och i de fångläger som upprättades skapade ett djupgående trauma i Finland. Bearbetningsprocessen har pågått från och till under det sekel som följt krigsslutet.

KRIGET 2018 I KORTHET

- 27 JANUARI.** De röda genomför en statskupp och tar makten i Helsingfors. Regeringen flyr till Vasa.
- 9 MARS.** Röda styrkor går till anfall norrut från Tammerfors men slås tillbaka.
- 6 APRIL.** Tammerfors intas av de vita efter krigets blodigaste strider.
- 14 APRIL.** Helsingfors intas av tyska styrkor som landstigit på Hangö 3 april.
- 29 APRIL.** 12 000 rödgardister i Viborg kapitulerar. Några dagar senare ger även de röda styrkorna i mellersta Finland upp och kriget är i princip slut.

STYRKOR (uppskattade)

RÖDA
● 90 000 finländare
● 7 000–10 000 ryssar

VITA
● 90 000 finländare
● 9 000 tyskar
● 1 000 svenskar
● 1 000 polacker

ÖB Gustaf Mannerheim leder de vita styrkorna.
FOTO: WIKIPEDIA

har man behandlat ämnet mer ingående och idag är inte frågan lika infekterad.

Carita Wilenius-Rantala säger att kriget och fånglägren absolut skapade ett trauma i Finland, men att man nu gör stora framsteg för att komma vidare, delvis med hjälp av omfattande forskningsprojekt:

– Traumat har varit levande, men idag gör man jättefin forskning och berättar saker som de verkligen var. Man vet mycket mer, vill veta mer, och söker upp och gräver ut gamla massgravar. Man får tala om

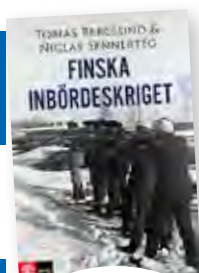
VITA SOLDATER. De vitas befälhavare Gustaf Mannerheim inspekterar jägarförband i Vasa den 26 februari 1918.

FOTO: I. GRÖNROOS FOTOGRAFIATELIER/WIKIMEDIA

RÖDA SOLDATER. Rödgardister vid fronten i Tammerfors 1918.

FOTO: VAPRIKKI PHOTO ARCHIVES/WIKIMEDIA

PRISAD. Tobias Berglund (bilden) och Niclas Sennertegs bok "Finska inbördeskriget" utkom 2017.

FOTO: NATUR&KULTUR

saken och man får sörja, säger hon.

Ett av dessa projekt har resulterat i databasen "Krigsdöda 1914-1922", som publicerats av finländska riksarkivet och öppnades år 2002. Här anges att 97 procent av de personer som miste livet under dessa år gjorde det under inbördeskriget 1918 och dess efterspel.

Carita Wilenius-Rantala berättar att även yngre generationer börjar få en annan relation till kriget. Under hennes egen skolgång på 1980-talet så talade man om kriget relativt övergripande och beskrev händelserna i mer tekniska ordalag. För henne personligen berördes koncentrationslägren i Nazityskland mer, fastän hon anser att fånglägren i Finland absolut kan jämföras med dessa. Idag är tongångarna annorlunda.

Jag har märkt ett nytt fenomen, förklarar Carita Wilenius-Rantala. För de som kanske inte ens talat med sina mor- och farföräldrar om inbördeskriget uttrycker idag starka känslor när det gäller kriget och dess efterspel.

Som i samband med alla väpnade konflikter så förekommer dock beskrivningar av våldsamheterna som inte är helt neutrala. Det antal benämningar på kriget 1918 som har använts visar på den stora variationen av tolkning.

Frihetskriget, klasskriget, upproret, medborgarkriget och inbördeskriget är några av de benämningar som använts. Med tiden har den sistnämnda, det vill säga inbördeskriget, kommit att bli relativt neutral och allmänt godtaget av den stora majoriteten i Finland.

Tobias Berglund är forskare vid Uppsala Universitet och har tillsammans med journalisten och författaren Niclas Sennerteg skrivit en bok "Finska inbördeskriget" (Natur&Kultur, 2017). Det är ett verk som tilldelades Höyerska priset av Svenska Litteratursällskapet i Finland bland annat för sin balanserade framställning av kriget.

Tobias Berglund berättar att litteraturen kring inbördeskriget ibland används som en metodövning för universitetsstudenter i historia för att lära dem förhålla sig till vad som är vad på grund av de många olika versioner som finns av händelseförloppet 1918.

Samhället är vitt och rött i ett minnesavseende. Det är klart att det påverkar, fastän många forskare kan se det på ett professionellt sätt. Jag skulle ändå säga att det finns en underström av vilket perspektiv man har, även bland seriösa debattörer, säger han.

En balanserad historieskrivning är av vikt för att komma över de samhällsklyftor som blev ett naturligt resultat av grymhe-

terna 1918, anser Tobias Berglund. Han nämner olika teorier om varför kriget blev så brutalt och pekar på demoniseringen av motståndarsidan som en av de absolut viktigaste faktorerna:

Majoriteten av de röda garderna och de vita skyddskårerna bestod av frivilliga. Hade inte de någon lust att strida så var det ju bara att åka hem. För att kunna motivera de här grupperna att fortsätta strida så använde ledningen på båda sidor en demonisering av motståndarsidan för att piska upp ett hat. När de väl piskat upp det här hatet så var ju allt i rullning.

Det trauma som dessa händelser skapade bearbetas dock i än högre grad i år på grund av 100-årsminnet.

Sture Lindholm, finländsk författare och historielärare som fokuserar mycket på fånglägret i Dragsvik i sitt arbete, säger att det just nu är väldigt stort fokus på kriget i finländska medier:

1918 har aldrig varit så på tapeten i Finland som just nu. Jag tror att slutresultatet kommer bli bra eftersom man kanske till slut lyfter fram de sista bitarna, tittar i de sista skrymslena och kallar saker vid dess rätta namn.

Fånglägret i Dragsvik har beskrivits som det absolut värsta lägret om man ser till dödligheten. Enligt Sture Lindholm var lägret den värsta humanitära katastrofen i Finlands historia.

Om man ser till regelrätta avrättningar och vakters grymhet och liknande så fanns det kanske andra läger som kunde vara värre, men Dragsvik är värst så till vida att dödligheten var högst här, säger han. Ungefär 10 000 fångar kom in genom portarna, och av dem var det drygt 3 000 som inte kom ut därifrån levande.

Även här var sjukdomar och svält det som dödade flest antal människor. En faktor som inte gynnade fångarna var den livsmedelsbrist Finland genomlevde.

Inte långt från Ekenäs är ett minnesmonument upprättat över de fångar som avled.

Den 9 juni är en större ceremoni vid minnesmärket inplanerad. Föreläsare för olika politiska partier i Finland väntas då närvara. En sådan uppslutning över partigränser har inte alltid varit en verklighet eftersom man ofta har uppmärksammat årsdagen separat mellan olika politiska läger.

Möjligtvis kan en gemensam ceremoni bidra positivt till den försoningsprocess som redan är långt gånget. Vissa öppna sår verkar fortfarande finnas kvar – 100 år är trots allt inte så lång tid när det kommer till att bearbeta ett sådant samhälleligt trauma som inbördeskriget ändå var. Kanske kan man inte, och bör inte, glömma. Den stora majoriteten av finländarna verkar dock idag ha siktt inställt på att arbeta framåt, tillsammans. ■■■

MER LÄSNING. Författaren Kjell Westö har hyllats för sina skildringar av Finlands dramatiska historia. I romanen "Där vi en gång gått" (2006) skildrar han inbördeskriget och dess konsekvenser för ett antal personer på bägge sidor. Den prisade romanen har också filmats i regi av Pelle Lindholm.

Ett hatat land

NORDKOREA: LANDET VI ÄLSKAR ATT HATA

Loretta Napoleoni
Översättning: Henrik Gundenäs
Fri Tanke Förlag

I BOKEN "Nordkorea. Landet vi älskar att hata" ger den italienska journalisten och analytikern **Loretta Napoleoni** sin syn på Nordkorea. Hon har tidigare studerat och skrivit om Kina, Mellanöstern och olika terroriströrelser. Hon har kunskaper och förmåga att sätta in det splittrade Korea i ett globalt och historiskt sammanhang. Det är den största förtjänsten med hennes bok. Hon visar övertygande att det är felaktigt och vilseledande att beteckna dagens Nordkorea som en kommunistisk stat.

Dynastin Kim har lånat och utvecklat en del ytliga drag från **Maos** Kina och **Stalins** Sovjetunionen, men den förhärskande ideologin är en blandning av konfucianism och den hemmagjorda lära som kallas *juche*, självförsörjning. Den har drag som får Napoleoni att närmast likna den vid en religiös sekt som scientologin.

Napoleoni kommer fram till att risken för en ny svältkatastrof har eliminerats genom lättnader för privata odlingar och marknader. Hon anser att sanktionerna inte har avsedd effekt. Det finns för många kryphål. Hon tror inte att det stramt åtdragna systemet för bevakning och fängslande av olik-tänkande kommer att förändras. Ändå menar hon att omvärlden måste visa större förståelse för de nordkoreanska ledarna och deras samhällsbygge. Där blir det alltmer svårt att följa hennes resonemang. Men hennes bok är ändå en utmärkt inkörsport för den som vill försöka begripa det obegripliga Nordkorea.

BO LINDBLOM

JUCHE. Nordkoreaner bugar framför statyer av Kim Il-sung och Kim Jong-il vid Mansudae-monumentet.

FOTO: BJØRN CHRISTIAN TØRRISSEN/WIKIMEDIA

Flykten från Nord korea

FLICKAN MED SJU NAMN

Hyeonseo Lee
(med David John)
Översättning: Emeli André
Lind&Co

DET ÄR MYCKET svårt att få tillförlitliga uppgifter om vad som händer i Nordkorea. Utlänningar har bara tillgång till huvudstaden Pyongyang och till ledsagade och strikt bevakade turer i vissa utvalda områden. Den officiella statistiken är ofullständig och ofta opålitlig.

Hyeonseo Lee berättar i sin bok "Flickan med sju namn" om hur hon år 1997 vid 17 års ålder lämnade Nordkorea, därefter levde i tio år som illegal invandrare i Kina och till slut lyckades ta sig till Sydkorea. Boken är välskriven och spännande. Den innehåller en mängd intressanta uppgifter

om livet i Nordkorea och Kina.

För oss som arbetar med mänskliga rättigheter i Nordkorea återstår en avgörande fråga: Är det här sant, och ger det en rättvis bild av förhållandena? Det mesta av vad vi tror oss veta om nordkoreansk vardag bygger på berättelser av flyktingar som har lyckats ta sig till Sydkorea. De har både goda och mindre goda skäl att ändra viktiga detaljer i sina berättelser.

Det kan handla om att undvika uppgifter som kan leda till repressalier mot anhöriga. Att utan tillstånd lämna landet ses som ett allvarligt brott, och straffet drabbar tre generationer i familjen – kvarvarande föräldrar, syskon, makar och barn. Vänner som på något sätt har hjälpt till vid flykten riskerar också att hamna i fångläger.

I bokens efterord skriver Hyeonseo: "Det engagerade teamet av proffs omkring mig

har spelat en avgörande roll i tillkomsten av dessa memoarer." Hon namnger fyra av de främsta medhjälparna, alla nordamerikaner. Utan dessa rådgivare hade det kanske blivit en mindre välskriven bok, men som Amnesty-medlem skulle man helt klart ha föredragit den opolerade råvaran.

Det finns alltid en risk att flyktingar berättar vad mottagarna helst vill höra. I hopp om att förbättra sin ställning återger de förfärliga historier om övergrepp och förföljelse. Allt kan vara helt sant, men det är ofta omöjligt att kontrollera.

För egen del väljer jag att i allt väsentligt lita på Hyeonseo Lee och hennes uppgifter, men jag vill uppmana andra att bilda sig en egen uppfattning genom att läsa boken och lyssna till hennes filmade framträdanden på Youtube.

BO LINDBLOM

Finland i Sverige

KRIGET, PAPPA

Victoria Rixer
Verbal förlag

VICTORIA RIXERS debutroman "Kriget, pappa" är uppdelad i tre delar. I den första och mest tongivande delen kastas läsaren in i ett hjärtligt och spännande samtal mellan **Jan Spets** och **Eva**. Jan är från Finland och döptes egentligen till **Juha Javala** men bytte namn för att slippa stigmatiseras i det svenska samhället.

Eva är Jans dotter. I samtalet dem emellan får läsaren en redogörelse för Finlands historia, från inbördeskriget 1918 fram till idag. Men samtalet handlar kanske mest om upplevelser av att vara invandrare. Att inte passera som "svensk". Att inte kunna svenska. Och att göra allt för att passa in.

Bokens andra del består av journalanteckningar från Beckomberga, där Jans pappa, Evas farfar, låg inlagd. I den tredje och

sista delen i boken reflekterar Eva över både samtalen med pappan och det hon läst i sin farfars journalanteckningar.

Dialogen mellan Jan och Eva skapar en kontext för ett helt annat samtal; nämligen det om att vara invandrare i Sverige. Jan behövde byta namn för att lättare få jobb. Det är något som känns igen även i dagens Sverige där personer med icke svenskklingande namn diskrimineras både på bostads- och jobbmärknaden. Här går det att dra paralleller med dagens Sverige. Jag tänker till exempel på hur retoriken blir allt mer rasistisk från politiskt håll och hur det i sin tur gör att samhället blir allt mer rasistiskt.

Det är framför allt det jag tycker om med Rixers bok. Hon knyter samman det som varit med det som också händer idag. Med framgång använder hon citat från dagsaktuella författare och poeter för att ge tyngd åt sina resonemang. Samtidigt är boken både lätt och spännande att läsa. Ett hett tips inför semestertläsningen helt enkelt.

SANNA BLOMGREN

FOTO: ANNA LEDIN WIRÉN

ROMANDEBUT. **Victoria Rixer** har kommit med romanen "Kriget, pappa".

Starka röster

**DE KALLADE HENNE
DELHI BRAVEHEART**

Julia Wiræus
Leopard förlag

DEN BRUTALA gruppvåldtäkten i Delhi i den 16 december 2012 chockade inte bara Indien utan fick världsomfattande uppmärksamhet. 23-åriga studenten **Jyoti Singh** hade tillsammans med sin manlige vän **Avnindra** varit på bio när de tog bussen hem. Paret misshandlas brutalt, Jyoti våldtas av sex män innan paret slängs av bussen och chauffören försöker köra över dem. Jyoti flygs till Singapore för specialistvård men avlider den 29 december 2012.

Den dödliga gruppvåldtäkten och efterspelet, i form av protester, en sörjande familj och rättegångar, är utgångspunkt för **Julia Wiræus** bok "De kallade henne Delhi Braveheart". Hon ger också en bredare bild av ett Indien i förändring där kvinnors krav på verklig jämställdhet, även i det offentliga rummet, står i centrum.

Läsaren får möta en rad starka röster som på ett personligt sätt berättar om allt från kampen för transpersoners rättigheter till hur indiska kvinnor i giftasåldern nu söker alternativ till de arrangerade äktenskapen för att hitta en partner. Aktivister organiserar nattliga promenader för kvinnor, bryter upp låsen på universitetens elevhem för att kvinnliga studenter ska kunna vara ute efter klockan 18 och kämpar mot tabut kring mens.

Wiræus är en lyhörd intervjuare och en bra berättare och ger gedigna källhänvisningar. Som helhet blir det dock lite spretigt. Jag hade också gärna sett en fördjupning kring det nuvarande regeringspartiet BJP och hindunationalismens betydelse för könsroller och frigörelse.

ULF B ANDERSSON

FOTO: YOUTUBE

BEKÄNNELSE. Gui Minhai i kinesisk TV den 17 januari 2016.

Skrämmande bild av Kina

**DE KIDNAPPADE
KINASVENSKARNA**

Jojje Olsson
Historiska Media

DET KINESISKA talesättet "döda kycklingen för att skrämma apan" är en strategi för att statuera exempel och därigenom visa hur det går om man sätter sig upp mot regimen. Den svenske medborgaren **Gui Minhai**, som den 20 januari återigen fördes bort av kinesiska tjänstemän, är definitivt en kyckling.

I boken "De kidnappade Kinasvenskarna" ger **Jojje Olsson** en bild av hur de kinesiska myndigheterna agerar för att tysta den som vågar utmana och avslöja makteliten. Olsson har bott många år i Kina men sedan år 2016 bor han i Taiwan då han inte längre får visum till Kina.

Boken är uppdelad i tre delar. I den första, "Tystnad som torteras fram", intervjuar Olsson **Peter Dahlin** som år 2016 tillbringade drygt tre veckor i ett så kallat svart fängelse innan han utvisades från Kina

efter att ha bott där i nio år. De svarta fängelserna är platser där man håller misstänkta isolerade utanför det vanliga rättssystemet. Dahlin beskriver i detalj behandlingen och det är en djupt obehaglig läsning.

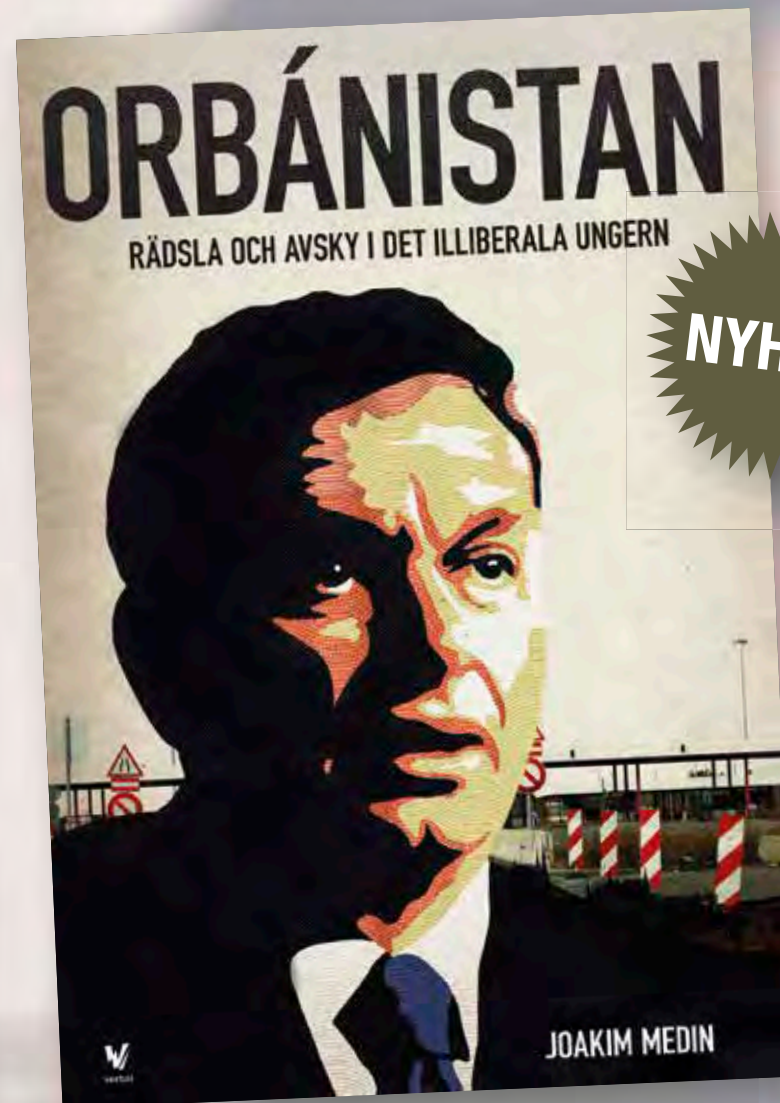
Del två, "Tystnad som skräms fram" handlar om Gui Minhai och hans dotter **Angelas** kamp för sin far och det ointresse hon möttes av från de svenska myndigheternas sida. Men även de andra förläggarnas öden i Hongkong skildras och det arbete de trots många svårigheter lyckas genomföra.

Den sista delen, "Tystnad som sprider sig globalt", tar upp Kinas globala inflytande och hur omvärlden ofta böjer sig och låter den snöda vinningen styra mer än respekten för mänskliga rättigheter.

Jojje Olsson har skrivit en viktig och skrämmande bok som jag hoppas blir läst av många. Vi behöver få upp ögonen för vad som pågår i Kina och pratet om att handel och samarbete skulle främja demokrati och mänskliga rättigheter gäller definitivt inte i det här fallet.

ANDREA BODEKULL

Bara för läsare av Amnesty Press 20% rabatt på alla våra böcker!

NYHET!

Ungerns premiärminister Viktor Orbán stärker sitt grepp om makten, och harsjälvsagt sig vilja bygga ett illiberalt system. Regeringen vägrar ta emot EU:s kvotflyktingar och sprider hatpropaganda mot den judiske finansmannen och filantropen George Soros.

Joakim Medins reportagebok skildrar dagens Ungern genom möten med regeringsföreträdare, oppositionella och vanliga ungrare. Han spårar också upp de svenska SD-profiler och radikala nationalister som flockats till Budapest.

Visar Ungern vägen till ett splitttrat, auktoritärt Europa? Eller kan utvecklingen ännu vändas?

Endast 143 kr inkl. frakt! (ord. pris 179 kr)

Beställ på verbalforlag.se

Ange rabattkod **AMNESTY**

Rabatten gäller på hela köpet och alla våra titlar t.o.m. 31/8 2018

VERBAL FÖRLAG finns i Stockholm och ger ut debatt, reportage, essäistik, skönlitteratur och barn- och ungdomsböcker sedan 2007. Läs mer och beställ böcker på verbalforlag.se.

verbal

VISAR VÄGEN. "Solskenet från Mao Zedongs tänkande lyser upp vägen för den stora proletära kulturrevolutionen", var budskapet i Kina 1967.

Personligt om kriget

VITT OCH RÖTT.
BILLIES FÖRSTA KRIG

Maria-Pia Boëthius
Leopard förlag

NÄR INBÖRDESKRIGET i Finland bryter ut är **Maria-Pia Boëthius** mamma **Britta**, "Billie" tre år gammal. Nu i samband med 100-årsminnet av det krig som i decennier var ett oläkt sår i det finländska samhället kommer Boëthius med boken "Vitt och rött".

Boëthius försöker återskapa händelserna 1918 och lyckas mycket väl. Samtidigt sätter hon in sin egen familj i de historiska sammanhangen de dramatiska åren 1917-1918.

Det är en stark berättelse där kärleken till familjen också kombineras med en insikt om att de som segrare också bar ansvar för den historieskrivning i Finland som dolde den egna sidans övergrepp.

"Under hela min uppväxt hörde jag aldrig ett ord om morderna på de röda eller fånglägren, inte ett enda ord, inte heller från min pappa historielektorn **CG** eller min bror **Nils**, som var fanatiskt historieintresserad, trots att vi varje dag talade om Finland", konstaterar Boëthius.

Som läsare hoppas jag att Boëthius fortsätter skildra Finlands historia. Hon verkar ha mycket stoff som inte fått plats i denna bok.

ULF B ANDERSSON

FOTO: TT

Maoismens tid

MAO I SVERIGE. DEN SVENSKA MAOISMEN 1963-1986

Ingrid Wållgren
Dialogos

DENNA VÅR uppmärksammas 50-årsminnet av "Maj 68", den månad som blivit symbolen för uppror över hela världen, ett uppror mot auktoriteter och förtryck. Till det paradoxala i upproret hör det faktum att totalitära idéer snabbt fick fotfäste. Det var till exempel ingen ovanlig syn i det sena 1960-talet och tidiga 1970-talet att se demonstrationståg i svenska städer där porträtt av **Josef Stalin** och **Mao Zedong** bars med stolthet.

Lundahistorikern **Ingrid Wållgren** gör i "Mao i Sverige" en djupdykning i svensk vänster under dess blomstringstid och utan att moralisera lyfter hon fram hur förhållandena i Folkrepubliken Kina, Albanien under **Enver Hoxha** och Demokratiska Kampuchea under **Pol Pot** lyftes fram som positiva exempel. En viktig del i idylliserandet kom genom

rapporter från resenärer, där den resa som **Jan Myrdal** och andra medlemmar i Vänskapsföreningen Sverige-Kampuchea gjorde till Röda khmerernas land 1978 fortfarande debatteras.

I några länder; Sverige, Norge och Belgien, kom maoisterna att dominera vänstern utanför de etablerade kommunistpartierna. KFML:s bästa valresultat kom år 1970 då 0,4 procent av väljarna gav partiet sitt stöd. Senare döptes partiet om till SKP, Sveriges kommunistiska parti, som trots sin lilla numerär hade ett inflytande i olika folkrörelser och genom tidningar som *Folket i Bild/Kulturfront*.

Wållgren har gjort ett gediget historiskt arbete där noggrann läsning av dåtidens tidningar kompletteras med tankvärda intervjuer med **Jan Myrdal**, **Peter Kadhammar** och **Harald Holst**. Som kuriosa kan nämnas att Amnestyrapporter som kritiserade Kina avfärdades medan rapporter om förtrycket i Sovjetunionen fick positivt bemötande när SKP hade utsett Sovjet till huvudfienden.

ULF B ANDERSSON

Hyllad reportagebok

Köp boken till specialpris!

Som läsare av Amnesty Press kan du köpa *De kidnappade Kinasvenskarna* med 25% rabatt.

Ditt pris: 157 kr*

Mejla din beställning, inkl. postadress och mobilnummer (för sms-avisering) samt koden
Amnesty till info@historiskamedia.se

*Fraktkostnad 39 kr tillkommer, oavsett antal böcker.
Bokens ordinarie pris är 209 kr.

HISTORISKA MEDIA

»Lika upplysande som brutalt nedslående ...
Olsson berättar effektivt och kunskapsrikt den groteska historien om hur två svenska medborgare bokstavligen rövas bort av den kinesiska diktaturen.«

Dagens Nyheter

»En skrämmande aktuell bok ...
ett gediget researcharbete.«

Svenska Dagbladet

»Ett isande reportage om diktaturens globala maktambitioner ...
Det är en oklanderligt underbyggd och energisk bok.«

Expressen

»Otäckt och oumbärligt om de kidnappade Kinasvenskarna ...
För en gångs skull är rykande aktuell inte bara en klyscha.«

Göteborgs-Posten

Foto: Meta Dan

Journalisten Jojje Olsson är en av Sveriges främsta experter på Kina. Han bor sedan 2016 i Taiwan.

Efter 13 november 2015

EFTER ATTENTATEN

Christian Catomeris
Leopard förlag

HUR TAR MAN SIG vidare efter att ha drabbats av en terroristattentat? Som direkt drabbad människa, som anhörig, kollega, politiker och som stat. Hur behåller man en balans i strävan efter upprättelse, skydd, att bekämpa straffrihet och att upprätthålla ett demokratiskt, öppet samhälle? Om bland annat detta handlar **Christian Catomeris** bok "Efter attentaten".

Boken tar upp Frankrike av idag och inleds med starka beskrivningar av bland andra **Bley, Charles, Hodda, Greg** och **Domitille** och vad de gjorde fredagen den 13 november 2015. Bley var på väg in på Stade de France tillsammans med sin son för att se på vänskapsmatchen mellan Frankrike och Tyskland. Hodda skulle fira sin 35:e födelsedag på restaurangen La Belle Équipe med bland andra sin syster och sin chef, Grégory. Domitille var i London för att besöka sin pojkvän och Charles på konsert på Le Bataclan. Alla dessa människor som tror att de går en vanlig fredag till mötes.

Catomeris går vidare och beskriver jakten på terrorister, undantagslagarna med särskilda åtgärder som så småningom delvis har gått över i vanlig lagstiftning. Han skildrar politiken och juridiken och den ibland mycket svåra, komplexa samverkan mellan de två. Var går gränsen för vilka åtgärder mot enskilda individer, i syfte att värna säkerheten och kväsa terrorismen, som är förenliga med en rättsstat? Och vad händer när invånarna i ett land inte har förtroende för landets myndigheter?

Läs denna mycket välskrivna och gripande bok.

MADELAINE SEIDLITZ

FOTO: VERA HÄGGBLOM

NYTT LIV. **Aleksej Knedljakovskij** och **Lusine Djanyan** söker politisk asyl i Sverige.

Konst mot Putin

ATT KLIVA IN på Galleri Erik Axl Sund denna soliga fredagseftermiddag är som att förvandlas till en jätte som hamnat mitt i en Putin-kritisk demonstration. Överallt står 20 centimeter höga pappfigurer föreställande allt från hbtq-aktivister och vänsterextremister till högernationalister, alla bärandes på plakat med autentiska slagord från ett antal demonstrationer i Ryssland mellan 2007 och 2012.

För Pussy Riot-medlemmarna **Lusine Djanyan** och **Aleksej Knedljakovskij** har livet tagit en tvär vändning. Från att ha levt ett aktivt konstnärsliv i storstaden Krasnodar tillbringat året istället vardagen på ett flyktingboende på en liten ort i Örebro län. Nu ställer de ut sitt verk "Den vita cirkeln" i Stockholm.

– Då vi först skapade Den vita cirkeln ville vi lyfta fram demonstrationernas färg och form och skildra verkligheten vid ett visst givet tillfälle, säger Lusine Djanyan.

Redan när installationen skulle visas för första gången, i ukrainska Kiev 2012, väckte den starka känslor. Lusine berättar att museichefen tog bort ett 15-tal av figurerna och, som Aleksej säger med ett skratt, "satte dem i häktet".

– Det visar konstens kraft, att till och med små pappersfigurer kan skrämna till censur.

Efter att hoten och trakasserierna mot dem ökade alltmer i Ryssland blev situationen till slut ohållbar, och de bestämde sig för att fly landet.

Hur ser situationen ut för de konstnärer som är kvar i Ryssland?

– Många i kultursfären, författare och konstnärer, har lämnat landet, medan de som är kvar inte vågar göra mycket. Om du som konstnär vill spegla starka teman som har att göra med politik eller som makten tycker är farliga blir det väldigt svårt för dig, säger Lusine Djanyan.

VERA HÄGGBLOM

FOTNOT: Utställningen "Den vita cirkeln" pågår under hela juni på Galleri Erik Axl Sund i Stockholm.

SAGT & GJORT

"Sorry?"

Kajsa Ekis Ekman undrar i en krönika i Metro den 11 april varför språkkrav i det svenska arbetslivet inte gäller på kaféer där hennes förfrågan "en kaffe tack" möts av anställda som svarar med ett "sorry?". Hon tror att det beror på att engelska är imperiets och pengarnas språk.

"Inte en känd biverkning"

Skådespelerskan **Roseanne Barrs** komediserie "Roseanne" lades ner av TV-kanalen ABC sedan Barr klockan två på natten skickat ut en tweet med rasistiska kommentarer om **Valerie Jarrett**, tidigare rådgivare till **Barack Obama**, och påståendet att den judiske affärsmannen **George Soros** samarbetat med nazisterna under andra världskriget. Roseanne Barr skylldes på sömnmedel. Medicintillverkaren Sanofi påpekar dock att "rasism inte är en känd biverkning" till företagets produkter.

TWITTER.
Rasist i sömnen?

FOTO: LEAH MARK/WIKIMEDIA

"Fantomen-andan i vår samtid"

På 1970-talet började seriefiguren **Fantomen** bekämpa kolonialister och storföretag. Engagemanget tonades sedan ned men nu är Fantomen tillbaka på barrikaderna. I ett av vårens nummer angriper högernationalister en Pride-parad i Polens huvudstad Warszawa och då ingriper Fantomen med Pride-flaggan i högsta hugg. Redaktör **Mikael Sol** säger till Medievärlden att det handlar om att fånga "Fantomen-andan i vår samtid".

"Agerade med återhållsamhet"

USA:s FN-ambassadör **Nikki Haley** om Israels agerande när 60 palestinier sköts till döds vid gränsen till Gaza den 14 maj.

FOTO: HUSSEIN TALLAL/AT

PRISTAGARE. **Shawkan** i rätten i oktober 2016.

UNESCO-PRIS RETAR EGYPTEN

FN-organet Unesco valde i år att ge sitt pressfrihetspris till den egyptiske fotojournalisten Mahmoud Abu Zeid. Han sitter i häkte sedan år 2013.

I samband med Pressfrihetens dag den 3 maj delar Unesco varje år ut "UNESCO/Guillermo Cano World Press Freedom Prize" till journalister. Årets prisutdelning hölls i samband med en konferens i Ghanas huvudstad Accra. Liksom förra årets pristagare, den svensk-eritreanske journalisten **Dawit Isaak**, kunde inte heller **Mahmoud Abu Zeid**, känd som **Shawkan**, hämta sitt pris.

Shawkan sitter sedan den 14 augusti 2013 i häkte i Egypten. Han bevakade det som kallades Rabaa-massakern. Efter att militären den 3 juli 2013 hade störtat president **Mohamed Morsi** fortsatte hans parti, Muslimska brödraskapet, att protestera. Vid Rabaa-torget byggdes ett protestläger upp. På morgonen den 14 augusti 2013 ingrep

säkerhetsstyrkorna och det blev en blodig sammandrabbning. Enligt officiella siffror dödades 595 civila och 43 poliser. Andra källor uppger över 1 000 döda civila och åtta poliser.

En rättegång mot 739 personer pågår. Shawkan är den enda journalisten bland de åtalade som hotas av dödsstraff. Enligt senaste uppgifter väntas domarna komma den 30 juni.

Amnesty International betraktar Shawkan som en samvetsfånge och pressfrihetsorganisationer arbetar för hans frigivning.

Egyptens utrikesdepartement anklagade enskilda organisationer, " däribland sådana som domineras av Qatar, kända för sitt stöd till terroristgruppen Brödraskapet", för att ha nominerat Shawkan.

Unescos pris är uppkallat efter **Guillermo Cano Isaza**, journalist på den colombianska tidningen El Espectador, som sköts ihjäl utanför tidningen den 17 december 1986.

ULF B ANDERSSON

FOTO: LISA OLSSON

Rona Morän blev 93 år. Bilden från en intervju i Amnesty Press nummer 2/2011.

Farväl till en trogen aktivist

I januari 1969 kom Rona Morän till Halmstad för att informera två nya Amnestygrupper om föreningens verksamhet. Hon hade då varit styrelseledamot i två år och var en ledande kraft för grupperna i Malmö och Lund. Vad vi inte visste var att det stod och vägde mellan två olika inriktningar i föreningen. Å ena sidan fanns de allmänt beundrade pionjärer som hade gjort Amnesty känt i Sverige. Det var eminenta skådespelare, författare, advokater och journalister. De eftersträvade vanligen en fortsatt strikt begränsning av åtagandet och ett minimum av administration. Svenska Amnesty hade då 169 aktiva grupper och ett sekretariat med en anställd och en frivillig.

De mindre meriterade som hade börjat ansluta sig närde å andra sidan snarare förhoppningar om en bred och växande folkrörelse. De beundrade de lysande föregångarna, men uppskattningen var inte alltid ömsesidig. Rona tog folkrörelsetanken för given. Hennes budskap var klart och tydligt:

Amnesty är inriktat på ett långsiktigt ansvar för enskilda drabbade. Vi överger aldrig ett olöst fall. Vi ger stöd till de fängslades anhöriga. Vi är ekonomiskt oberoende och bestämmer själva arbetets inriktning. Vi är beredda att utvidga vårt åtagande, i första hand genom insatser för flyktingar och ett organiserat arbete mot tortyr och dödsstraff. Vi vill ha ett nätverk av samverkande grupper, där vi hjälps åt med sådant som inte alla medlemmar klarar. Vi behöver alla sorters medlemmar, folk med olika erfarenheter, kunskaper och färdigheter.

I gillade Ronas version av inriktningen och har hållit fast vid den i snart femtio år. På liknande sätt har Ronas idéer och verksamhet nog kommit att prägla många grupper och kanske svenska Amnesty som helhet – utan att upphovet har varit allmänt känt. Vi är många som har skäl att minnas Rona Morän och hennes insatser med stor tacksamhet.

BO LINDBLOM
Grupp 168 Laholm/Båstad

VARJE ÅR UTFÄRDAR Amnesty International hundratals blyxtaktioner. Det kan handla om samvetsfångar som har fängslats, dödsdömda fångar där en avrättning är nära

förestående, flyktingar som vägras söka asyl eller hotad yttrandefrihet. Amnesty Press väljer ut tre fall i varje nummer.

Reste hem till Marocko – greps

ZINE EL ABIDINE Erradi greps den 5 april när han flög från Frankrike till Agadir i Marocko för att besöka sin familj efter att fadern hade avlidit. Zine El Abidine Erradi är medlem i människorättsorganisationen AMDH och har tidigare gripits två gånger för sitt arbete i Sidi Ifni. År 2015 flydde han till Europa och har fått asyl i Frankrike. De franska myndigheterna gav honom ett resedokument för att han skulle kunna besöka familjen i hemlandet.

SKRIV TILL:
Director of General Administration for Prison Administration and Reinsertion
Mohamed Saleh Tamek
Angle Avenue Arar et rue El-Jouz
Hay El Riyad
Rabat, Marocko
Fax: + 212 5 37 71 26 19

Dear Sir,
In writing to you I would like to draw your attention to the case of Zine El Abidine Erradi, a human rights defender with refugee status in France. On April 5 he was arrested at Agadir airport upon arrival. I urge the authorities to drop all charges against Zine El Abidine Erradi and immediately and unconditionally release him, as he is held solely for his peaceful work in defense of human rights.

Further, I ask you to ensure that, while detained, he has access to an independent health professional providing health care in compliance with medical ethics, including the principles of confidentiality, autonomy, and informed consent.

Finally I ask the authorities to grant Zine El Abidine Erradi safe return to France.

Respectfully,

DATUM: Kontakta Amnesty Press om du tänker skriva efter 9 juli.

Samvetsfänges hälsa försämrats

TRAN ANH KIM dömdes år 2009 till fem års fängelse för fredlig politisk aktivitet. Efter ett knappt år i frihet greps han igen och dömdes år 2016 till 13 års fängelse för kritik mot det politiska systemet i Vietnam. Han är nu 69 år och hans fru befarar att han inte kommer överleva i fängelset då myndigheterna vägrar honom medicinsk vård. Amnesty anser att han är en samvetsfånge som omedelbart och villkorslöst måste frigges.

SKRIV TILL:
State President
Tran Dai Quang
So 2 Hùng Vương
Ba Đình, Hà Noi,
Vietnam
Fax: +844 437 335 256 E-post:
webmaster@president.gov.vn

Your Excellency,
Allow me to express my concern about former soldier Tran Anh Kim who was sentenced to 13 years' imprisonment in December 2016. I have reason to believe that he has been detained for peacefully exercising his rights to freedom of peaceful assembly, association and expression. Aged 69 his health has now deteriorated and he has been denied adequate medical care.

I call on the authorities to immediately and unconditionally release Tran Anh Kim as he is a prisoner of conscience.

Given Tran Anh Kim's poor health I ask the authorities to immediately provide him adequate medical treatment according to the Standard Minimum Rules for the Treatment of Prisoners (the Nelson Mandela Rules), Rule 24.

DATUM: Kontakta Amnesty Press om du tänker skriva efter 9 juli.

Fängslade för kritik i Somaliland

I SOMALILAND, som bröt sig ur Somalia 1991, har flera personer dömts för att ha kritiserat myndigheterna. Den 26 april dömdes **Boqor Osman aw Muhamed Mohamed** av en domstol i Hargesia till fem års fängelse för att ha kritiserat närvaron av soldater i regionen Sool. Författaren **Mohamed Kayse Mohamoud** dömdes den 16 april till 18 månaders fängelse för att på Facebook ha förlämnat Somalilands president **Muse Bihi Abdis** ära.

SKRIV TILL:
Somaliland Chief Justice
Adam Haji,
Hargeisa, Somaliland
E-post: aadamhaji@gmail.com

Dear Sir,
In April this year Boqor Osman aw Muhamed Mohamed and Mohamed Kayse Mohamoud where respectively sentenced to five years and 18 months in prison for publicly having exercised their rights to freedom of expression. Boqor Osman aw Muhamed Mohamed was denied access to his lawyer. I call on the authorities to immediately and unconditionally release Boqor Osman aw Muhamed Mohamed and Mohamed Kayse Mohamoud, as they have been convicted solely for exercising their right to freedom of expression.

Finally, I urge the authorities to amend the broad provisions in the penal code, which allows for the harassment of those who express public critiques of the Somaliland government.

DATUM: Kontakta Amnesty Press om du tänker skriva efter 9 juli.

Ovanstående vädjandebrev med sammanfattning på svenska finns på amnestypress.se (längst upp i högra hörnet).

VI
LAGAR
DINA
JEANS
GRATIS

NUDIE JEANS REPAIR SHOP

GÖTEBORG: Vallgatan + Drottninggatan
STOCKHOLM: Skånegatan + Jakobsbergsgatan
MALMÖ: Davidshallsgatan

Om du tröttnat på dina gamla jeans
erbjuder vi 20% i rabatt på ett par nya.
Dina gamla jeans säljs vidare som second hand,
eller återvinns och blir nya jeans, mattor,
campingstolar eller något helt annat.

Nudie Jeans co
THE NAKED TRUTH ABOUT DENIM

KÄRA SVERIGE

I hundra år har du kämpat mot fattigdom. Värnat gemenskap, solidaritet och att ingen ska lämnas utanför.

Det är jobbigt att se människor i nöd och det är naturligt att längta efter enkla lösningar. Efter att slippa se. Därför vill vissa införa tiggeriförbud i Sverige. Men om vi förbjuder tiggeri så förbjuder vi de mest utsatta från att be om hjälp. Det var inte så massfattigdomen utrotades i Sverige.

Låt oss bekämpa fattigdom och inte de fattiga. Fattiga människor behöver stöd, inte kriminaliseras. Amnesty tar strid för de mest utsatta. Gör detsamma! Påverka din lokala politiker!

Du beställer enkelt vårt kit på www.amnesty.se/tiggeriforbud

TIGGERIFÖRBUD – NEJ TACK

AMNESTY
INTERNATIONAL

PERSONLIG INTEGRITET –

EN MÄNSKLIG RÄTTIGHET

Din integritet är viktig för Amnesty.

I och med införandet av den nya dataskyddsförordningen (GDPR) den 25 maj ökar kraven på hur företag och organisationer får behandla personuppgifter. Därför vill vi på Amnesty berätta om hur vi hanterar dina personuppgifter. För oss är det självklart att behandla dina personuppgifter med respekt. Det är ju du som äger dina uppgifter, och din personliga integritet är en mänsklig rättighet.

Du hittar mer information om hur vi hanterar dina personuppgifter i vår integritetspolicy, på amnesty.se/personuppgifter

Tack för ditt engagemang. Tillsammans påverkar vi för att skapa en värld där mänskliga rättigheter gäller alla, nu och i framtiden.

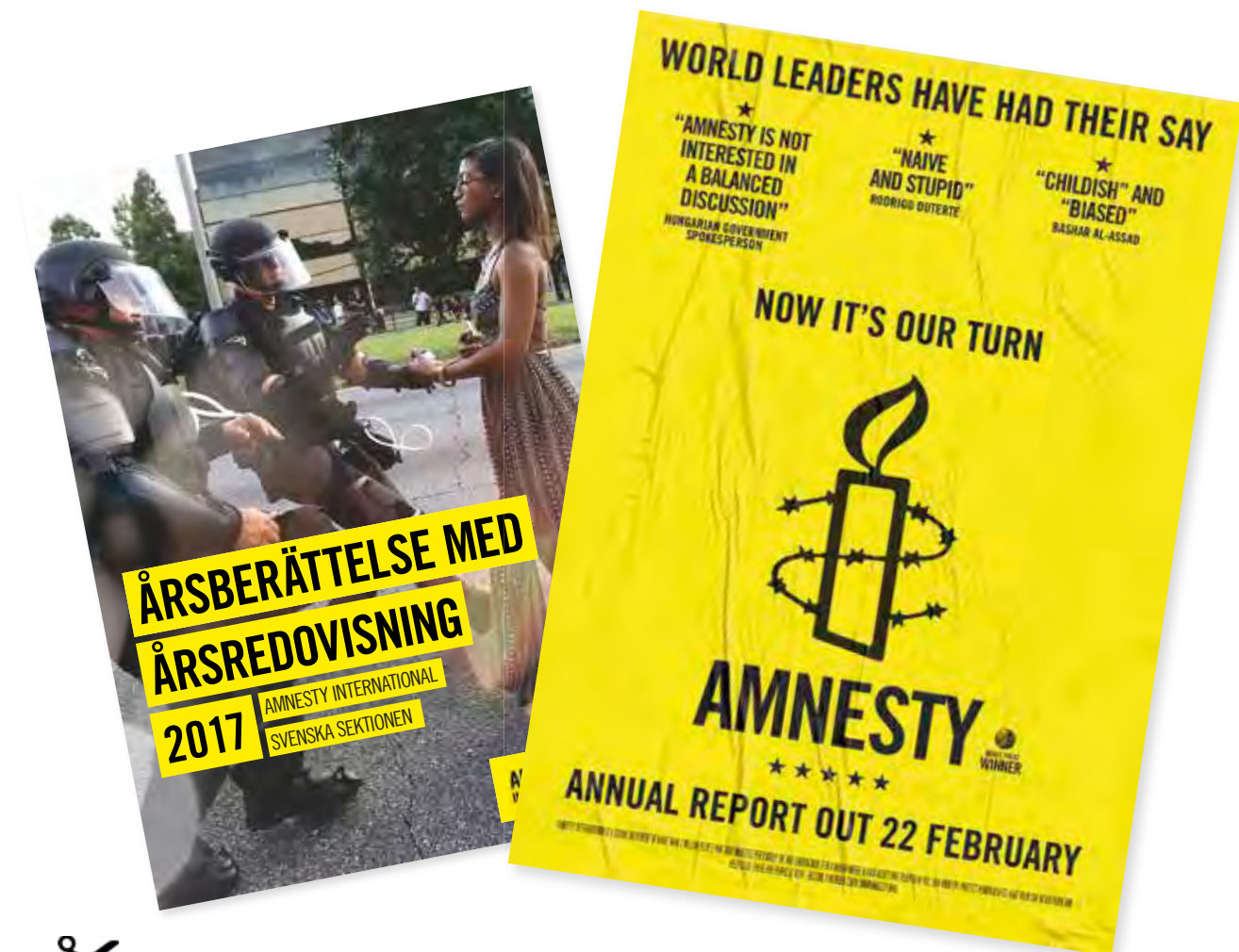
Mänskliga rättigheter, aktivism
och inspiration - välkommen till

AKTIVIST SEMINARIET!

ERSTA KONFERENS, STOCKHOLM ✦ 20-21 OKTOBER ✦ GRATIS!

Internationell gäst: Eskinder Nega,
journalist och människorättsaktivist
från Etiopien

Håll utkik på aktivism.amnesty.se/aktivistseminariet

Kan en lott förhindra brott mot de mänskliga rättigheterna?

Vår övertygelse är att världen blir bättre med starka ideella organisationer. Det är därför Postkodlotteriet finns. Och det är därför vi fördelar lotteriets överskott mellan ett 50-tal ideella organisationer som arbetar för bättre villkor för människor, djur och natur.

Hur är det då, kan en lott förhindra brott mot de mänskliga rättigheterna? Nej, tyvärr. Det vore väldigt förenklat att se det på det sättet. Men den som har en lott i Postkodlotteriet bidrar till att viktiga organisationer kan göra bra saker, som att kämpa för våra mänskliga rättigheter.

Stort tack Amnesty International för allt ni gör, och stort tack till alla som har en lott – ni möjliggör så mycket!

#postkodeffekten

Åldersgräns 18 år. Gå in på stodlinjen.se om du eller en anhörig spelar för mycket. Mer info på postkodlotteriet.se

Rickard Sjöberg är programledare i Postkodmiljönären.

BESTÄLLNINGSKUPONG

Beställ Amnestys årsrapport 2017.

Rapporten beskriver människorättssituationen i 159 länder och innehåller även sammanfattningar för varje världsdel. Kostnad 200 kr + porto.

- ☐ Ja, jag beställer Amnestys årsrapport.
- ☐ Ja, jag beställer svenska sektionens årsredovisning 2017.
Vi skickar den mot portokostnad.
- ☐ Ja, jag vill prenumenera på Amnesty Press.
4 nr per år kostar 200 kr. Skicka mig ett inbetalningskort. Som medlem får du Amnesty Press automatiskt.

FÖR- OCH EFTERNAMN:

ADRESS:

POSTNUMMER OCH ORT:

TELEFONNUMMER:

Beställ via e-post: distributionen@amnesty.se eller skicka in kupongen i ett kuvert till Amnesty International, svarspost 110 610 800, box 4719, 116 92 Stockholm

DU FÖLJER VÄL **AMNESTY PRESS**
PÅ FACEBOOK?

ANNONS

GÅ MED AMNESTY PÅ PRIDE!

**UNDER ÅRETS PRIDE KRÄVER VI
RÄTTVISA FÖR XULHAZ MANNAN FRÅN
BANGLADESH.**

Xulhaz, som grundade Bangladesh första tidskrift om HBTQI-frågor, mördades brutalt i sitt hem våren 2016. Mordet, som fortfarande inte utretts, har satt skräck i civilsamhället och gjort att många människorättsförsvarare i Bangladesh inte längre vågar organisera sig. Det här är ett allvarligt problem som Amnesty ser hända inte bara i Bangladesh, utan i flera av världens länder. Därför är det extra viktigt att vi som kan använder vår röst och står upp för dem som försvarar både sina egna och andras rättigheter!

Ni hittar oss bland annat i Stockholm 27 juli- 8 augusti, Göteborg 14-19 augusti och Gävle 16-19 august. **För fler aktiviteter håll koll på amnesty.se**

**AMNESTY
INTERNATIONAL**

